

*Vergadering van Donderdag, 6 Maart 1903, 's avonds ten
8 ure te Utrecht.*

Voorzitter: Generaal DE VLAMING.

De VOORZITTER, de vergadering openendo, zegt:

Mijne Heeren!

Het is mij eene vereerende taak U welkom te heeten in deze bijeenkomst. Getrouw aan de reeds gevolgde gedragslijn, meende het Bestuur onzer Vereeniging ook dit jaar weder twee vergaderingen elders te moeten houden, in die plaatsen, die door het groot aantal leden daarop in de eerste plaats recht hebben. Utrecht mocht dus niet worden vergeten!

Het onderwerp, voor heden avond aan de orde gesteld, werd op uitnoodiging van het Bestuur voorbereid door den officier van Gezondheid Dr. ROMEYN, die gelegenheid had om persoonlijk te ervaren op welke wijze de Conventie van Genève werd toegepast in den Zuid-Afrikaanschen oorlog. De Conventie van Genève en de verpleging van zieken en gewonden in oorlogstijd maakte reeds in ons vereenigingsjaar 1899/1900 een onderwerp van behandeling nit, toen de Dirigeerend off. v. Gezondheid QUANJER een zeer op prijs gesteld betoog leverde en dat in de vergadering van 23 Nov. 1899 te Arnhem voordroeg. De destijds gevolgde werkwijze onzer Vereeniging leidde er echter toe, dat ter zake geene discussie volgde. Daarom dan ook meenden wij wel te doen om na afloop van den Zuid-Afrikaanschen oorlog het onderwerp op nieuw aan de orde te stellen, Dr. ROMEYN gelegenheid te geven zijne denkbeelden in druk aan de leden mede te deelen en den Heer QUANJER nit te noodigen in de eerste plaats daarover zijne meening nit te spreken. In hooge mate wordt het door het Bestuur op

1902/1903. IX. 51

prijs gesteld, dat ook het Hoofd-Comité van het Nederlandsche Roode Kruis wel aan het verzoek heeft willen gevolg geven om zich op deze vergadering te doen vertegenwoordigen, terwijl ook de aanwezigheid van Mr. Dr. VISSER, den schrijver van »La Convention de Genève», eveneens naar aanleiding van eene uitnoodiging van het Bestuur, en van zoo vele andere mannen van beteekenis en belangstellenden hoogelijk wordt gewaardeerd. Met grond meen ik dan ook de verwachting te mogen uitspreken, dat ons samenzijn vruchtdragend zal mogen heeten.

Ter besparing van tijd, zij het mij vergund de ballotage van candidaten naar de pauze te mogen overbrengen; de H.H. SCHOTT en COLLETTE zullen wel zoo vriendelijk willen zijn met mij het stembureau te vormen.

Dr. DE MOOY, de u allen bekende onvermoeide strijder voor de belangen onzer zieken en gewonden, heeft ons aangeboden om aan belangstellenden inlichtingen te geven omtrent door hem ontworpen verbeteringen in het herkennen van het materieel, bij het Roode Kruis in gebruik; de betrekkelijke modellen zullen gedurende de pauze bereidwillig door hem worden verklaard.

De VOORZITTER geeft thans het woord aan den heer A. A. J. QUANJER, Dirigeerend officier van Gezondheid 2e klasse, ter inleiding der discussie over het door den officier van Gezondheid der 1e klasse Dr. D. ROMÉYN, in de VIIe aflevering van het Orgaan behandelde onderwerp:

**De toepassing van de Conventie van Genève in den
Zuid-Afrikaanschen oorlog en eenige nood-
zakelijke wijzigingen en aanvul-
lingen in die Conventie.**

De heer QUANJER: Het opstel, dat heden avond het onderwerp van Uwe discussiën zal vormen, is van groot actueel belang; immers, de herziening van de Conventie van Genève, sedert de Vredesconferentie in uitzicht gesteld, staat op het punt van een feit te worden. Evenwel, niet alleen *deze* om-

standigheid, ik ben er zeker van, heeft Uwe belangstelling voor de studie van Dr. ROMEIJN gewekt, ook de persoon van den schrijver, van den man die als lid van onze 1ste ambulance naar Zuid-Afrika toog en die heden zijne rijke ervaring tot onzen dienst stelt, legde een groot gewicht in de schaal bij Uwe overwegingen van zijne wenschen omtrent den inhoud van de Conventie der toekomst.

In gedachten zien wij ROMEIJN weer te *Lourenço-Marquez* aan wal stappen en naar *Pretoria* sporen, in den gedenkwaardigen nacht, dat Long-Tom I, door de zorgeloosheid der Boeren, op *Lombardskop* eene dynamiet-indigestie kreeg, die hem voor langen tijd huis toe dreef en die hij nooit weer geheel te boven kwam. Op den dag van *Colenso* vinden wij hem nog zonder arbeid op een ambulancetrein op weg naar *Modderspruit*. Maar thans komt aan zijn ongeduld een einde: de hoofddokter van de Oranje-Vrijstaat-lagers, Dr. REINECKE zoekt een plaatsvervanger, en ROMEIJN, van wien getuigd wordt: »als altijd bereid om te gaan waar het noodig was”, betreedt weldra het eigenlijke oorlogsveld. *Platrand* en de mislukte aanval der Boeren aldaar, die hun 57 dooden en 130 gewonden kostte, bracht hem den vuurdoop; *Spienkop*, de zesdaagsche slag aan de *Boven-Tugela* schonken hem de welkome gelegenheid om, terwijl zijne »Vrede-menschen rustig in hunne slooten zaten, telkens de hoofden buigende als een granaat passeerde,” zijne diensten daar aan te bieden, waar meer hulp noodig en meer gevaar aanwezig was. Geene onbescheiden pen heeft het stilzwijgen verbroken omtrent de gevaren, daar getrotseerd. Het eenige wat men, verloren tusschen allerlei mededeelingen, daarover leest is het volgende: »Wanneer ik samen met mijn apotheker, die bij dergelijke gelegenheden eene Roode Kruis-vlag in de hand heeft, de loopgraven der Boeren bezoek, worden wij in den regel door eene Engelsche granaat begroet en verzoeken de burgers ons dringend, de vlag toch op te rollen, wijl de vijand anders doorgaat, zijne kanonnen speciaal op dat gedeelte van het voor hen beloofde land te richten, waar wij ons bevinden.”

Nadat in *Natal* de meer actieve krijg geëindigd is, vinden wij ROMELIJN in den *Oranje-Vrijstaat* terug: te *Smaldeel*, *Kroonstad*, *Virginia*, *Venterdorpstatie*, in een trein die als veld-hospitaal dienst deed en o. a. na de gevechten bij *Brandfort* zeer gewichtige diensten bewees.

Van de rijke ervaring, in deze veel bewogen tijden opgedaan, genoten wij reeds vroeger. Ik herinner slechts aan ROMELIJN'S uitgewerkte studie over de werking van het zoogen. Identiteitsdepartement in Zuid-Afrika, gepubliceerd in het Militair-Geneeskundig tijdschrift.

Thans heeft hij ons in boeienden vorm eenige beelden uit den laatsten oorlog geschetst en daaraan eenige wenschen ontleend, die eene ernstige overweging verdienen met het oog op de weldra te verwachten herziening der Conventie van Genève.

Wanneer ik nu Uwe welwillende aandacht vraag voor het onderwerp zelf, zal ik aanvangen met de bespreking van eene *algemeene* quaestie, die misschien meer dan eenige andere in den loop der tijden ter sprake kwam. Ik bedoel de onschendbaarheid of neutraliteit van de Vrijwillige Ziekenverpleging. Vooral het *personeel*, dat daartoe behoort, is in dit opzicht vele malen het onderwerp van ernstige discussie geweest. En te recht of ten onrechte, bij mij is zelfs dikwijls de gedachte opgekomen of het *zwijgen* over de Vrijwillige Ziekenverpleging in de Conventie niet meer dan eenige andere omstandigheid tot den drang naar herziening aanleiding heeft gegeven.

Dat de quaestie van groot gewicht is, behoeft wel geen nader betoog. Immers, wanneer de Vrijwillige Ziekenverpleging elk oogenblik bloot staat om als krijgsgevangene te worden weggevoerd of haar materieel te zien buit maken, dan is het niet te verwachten, dat veel vrijwillige hulp zal worden aangeboden en wordt dus het doel der Conventie eenvoudig niet bereikt. In overeenstemming met Mr. VISSER heeft ROMELIJN duidelijk aangetoond, dat het personeel in deze *niets te vreezen* heeft, en ik zou over deze meening, die ook de mijne

is, verder het zwijgen kunnen doen, ware het niet dat een van de vaders der Conventie, de bekende MOYNIER, eene tegenovergestelde meening toegeedaan is. In 1864 evenwel nog niet; destijds betoogde hij n.l. ter conferentie, dat de vrijwillige ziekenverplegers moesten beschouwd worden als deel uitmakende van de personen, die in artikel 2 der Conventie worden opgenoemd als neutraal. Maar in 1898 komt hij daarop terug. In zijne studie: »La revision de la Convention de Genève» staat althans het volgende te lezen: »De Roode Kruis-Vereenigingen hebben *niet* het recht om zich te haren gunste op de Conventie te beroepen; haar ijver is dus verlamd, als zij willen medewerken om de gewonden te verzorgen. Hare positie is gelijk aan die van den geneeskundigen dienst uit vroeger tijden, behalve dat zij niet *verplicht* zijn, als deze de gevaren van den oorlog te trotseeren, maar dat zij het recht hebben om zich terug te trekken, als men haar bescherming weigert. Men zal dan alleen volkomen op haar kunnen rekenen, wanneer men haar *als belooning* voor hare vrijwillige toewijding, dezelfde bescherming verleent als aan de *militaire* geneesheeren en ziekenverplegers. Daarenboven schijnt het vreemd dat, terwijl de Conventie van Genève historisch haar ontstaan te *danken* heeft aan de stichters van het Roode Kruis, deze stichting zelve er geen *voordeel* van trekt.

Men begrijpt dat, toen de Conventie gesloten werd, men niet dadelijk aan het Roode Kruis dezelfde voorrechten heeft geschonken als aan den geneeskundigen dienst, want destijds kon de Vereeniging nog op geen aanzien bogen. De oudste comités begonnen zich eerst te ontwikkelen en het zou onvoorzichtig geweest zijn, om aan onverantwoordelijke vereenigingen, wier bestaan destijds nog nauwelijks gewaarborgd was, rechten van zoo groote draagwijdte toe te staan.

Maar thans staan de zaken anders. Men weet, wie de Roode Kruis-vereenigingen zijn, en hare diensten worden algemeen op prijs gesteld; zij hebben hare kracht getoond, waar men haar toestond, werkzaam te zijn, en vele regeeringen hebben haar openlijk in bescherming genomen. Het oogenblik schijnt

dus gekomen om haar *de dankbaarheid* te toonen, die men haar schuldig is en het vertrouwen te schenken, dat zij verdienen, door haar dezelfde voorrechten aan te bieden als diegenen bezitten, die zij wenschen te ondersteunen in de vervulling van een moeilijken plicht."

Tot zoover MOYNIER in 1898. Men voelt het, de klemtoon in zijn betoog valt op de verwachte dankbaarheid, veel meer dan op gebleken rechteloosheid. De ondervinding heeft dan ook m. i. duidelijk genoeg geleerd, dat de MOYNIER van 1864 gelijk had, toen hij de Vrijwillige Ziekenverpleging als neutraal beschouwde. En de zegen, door de Vrijwillige Ziekenverpleging thans weer in Zuid-Afrika gebracht, is een bewijs te meer, dat zij de gewenschte bescherming niet alleen *verliet*, maar ook reeds in volle mate *geniet*, althans zoover als eene Conventie deze kan verschaffen.

Niet zoo zeker als voor het personeel staan wij, wat het materieel aangaat. Beschouwt men dit als ingelijfd bij het leger, dan is het althans aan het front onschendbaar, omdat men het dan als materieel voor eene hoofverbandplaats of veldhospitaal kan beschouwen. Zoo is ten minste de meening van vele schrijvers. Men kan echter de zaak ook van een anderen kant bezien en zeggen: het materieel der Vrijwillige Ziekenverpleging is particulier eigendom der betrokken vereenigingen. Het oorlogsgebruik spaart het privaat-eigendom van den vijand. Artikel 53 van het Reglement van den Haag noemt daarenboven het materieel der Vrijwillige Ziekenverpleging *niet* op onder de zaken, die door de overwinnende partij mogen buit gemaakt worden. Er bestaat dus ook op dien grond alle reden om dat materieel ook thans reeds, zonder Conventie-herziening, als »neutraal" te beschouwen. Een voorbehoud wensch ik daarbij evenwel te maken, en wel voor de *ambulance-treinen*; ik zal daarop later nog terugkomen.

Al zijn het allen min of meer *negatieve* gronden, die de neutraliteit van het personeel en het materieel der Vrijwillige Ziekenverpleging verdedigen, toch gaat ROMEIJN te ver, wanneer hij (blz. 526) beweert, dat de Vereeniging het Roode Kruis

nooit in eene internationale diplomatieke overeenkomst wordt genoemd. Zeer dicht bij had hij een uitdrukkelijk noemen kunnen opmerken en wel in de artt. 2 en 3 van de Conventie van den Haag. Deze artikelen luiden: »De hospitaalschepen, geheel of gedeeltelijk uitgerust op kosten van particulieren of van *officieel erkende hulpverenigingen*, worden geëerbiedigd en zijn vrij van gevangenneming, als de krijgsmacht waarvan zij afhankelijk zijn, hun eene officiele opdracht heeft gegeven, enz.»

En artikel 3 verleent dezelfde voorrechten aan hospitaalschepen, ingericht op kosten van particulieren of *officieel erkende verenigingen uit neutrale landen*.

Uit het voorgaande is, dunkt mij, op goede gronden af te leiden, dat de Vrijwillige Ziekenverpleging, althans voor zoover zij uitgaat van officieel erkende verenigingen, ook uit neutrale landen, in de nieuwe Conventie uitdrukkelijk zal genoemd worden. Dat dit in den feitelijk *reeds bestaanden* toestand echter weinig verandering zal brengen, meen ik te hebben aangetoond.

De lezing van het hoofdstuk, getiteld: De toepassing van de Conventie van Genève in den Zuid-Afrikaanschen oorlog, heeft er mij toe gebracht, eene poging te doen om de verschillende feiten en toestanden, daarin vermeld, in verschillende groepen te verdeelen. Voorcerst dan wil ik de aandacht vestigen op toestanden, die geheel van *internen* aard zijn, zooals Mr. VISSER dat in zijne studie over de Conventie zoo juist uitdrukt en waarmede dus het internationaal verdrag niet te rekenen heeft. Daartoe behoort bijv. de klacht, door ROMEIJN (blz. 532) aangheven over het feit, dat de vrijwillige ambulances in Zuid-Afrika zich niet steeds in alle opzichten met den haar door de Medische Commissie aangewezen werkkring konden vereenigen en dat men het somwijlen niet wenschelijk vond, het maken van plannen voor de toekomst geheel aan dit lichaam over te laten. ROMEIJN brengt deze weinig disciplinaire neigingen in verband met het zijn in een vrij land, waar

niemand over een ander te commandeeren had. Ik ben zoo vrij in dit opzicht met hem van meening te verschillen en laat tot staving van mijn oordeel eenige volzinnen volgen uit het *officieele* verslag over de Duitsche Vrijwillige Ziekenverpleging in 1870/71: »Het geheele Reglement”, aldus het rapport; »berust op het denkbeeld, dat het noch aan vereenigingen, noch aan gevers geoorloofd is, hunne gaven direct naar de hospitalen of naar de troepen te brengen; alleen mag dit geschieden door de ambtelijke chefs der Vrijwillige Ziekenverpleging en hun personeel. Maar reeds bij het begin van den oorlog vertoonde zich het streven om deze orde te verbreken, op eigen gezag transporten naar het oorlogstooneel te brengen, de gaven zelfstandig, met voorbijgaan der autoriteiten, te verdeelen, in één woord, *zonder eenigen eerbied voor de gemaakte bepalingen* en de bestaande organisatie, *op eigen gezag* te handelen.”

Ook van Fransche zijde zijn voorbeelden te over van dien aard aan te halen. Ik herinner slechts aan de geschiedenis van de bekende zoogenaamde Engelsch-Amerikaansche ambulance, die bij *Sedan* zoo groote diensten bewees, en waarbij zich o. a. de beroemde MAC-CORMAC bevond. Bij den aanvang van den oorlog benoemden de Amerikanen te *Parijs* een comité tot het organiseeren van eene ambulance met Amerikaansche artsen. Toen deze gereed was, wenschte het comité, dat men te *Parijs* zijne tenten zou opslaan ter verzorging van de daar weldra te verwachten verwonden. Maar de artsen protesteerden, zij lieten het comité in den steek, combineerden zich met eenige collega's en togen onder bescherming van de Fransche »Société de Secours” naar *Sedan*.

In afwijking van ROMEIJN's meening, die een uitzonderings-toestand aanneemt, zou ik dus veel meer geneigd zijn om aan te nemen, dat *als regel* bij de Vrijwillige Ziekenverpleging niet al te zeer op onvoorwaardelijken eerbied voor de discipline moet gerekend worden.

Tot de toestanden van *internen* aard behoort verder de En-

gelschgezintheit van een deel van het Zuid-Afrikaansche Roode Kruis-personeel. Toch zij het mij vergund, in verband daarmee eene zaak aan te roeren, die m. i. niet van algemeen belang ontbloot is. In landen, waar de zegen van een langdurigen vrede de gedachte aan een mogelijken oorlog naar den achtergrond heeft gedrongen, kost het de grootste moeite, voor het doel van het Roode Kruis eene meer dan bescheiden belangstelling te onderhouden. Een noodzakelijk gevolg daarvan is, dat de voorbereiding tot het verleenen van vrijwillige hulp bij onverwacht uitbreken van een oorlog in eigen land, te wenschen over moet laten. In zulk een geval zal het personeel van heinde en ver met overhaasting worden bijegetrokken, voor schifting tusschen goeden en minder goeden zal de tijd ontbreken; kortom, het personeel zal onder die omstandigheden niet de waarborgen leveren, die en voor de zaak der gewonden en voor de reputatie van de Vrijwillige Ziekenverpleging zoo hoog gewenscht zijn. Het welig tierende instituut der »Schlachtenbummler" moge de orde verstoren, er dreigen nog grootere gevaren: spionnen kunnen zich onder de vrijwillige ziekenverplegers nestelen, ongeschikte en onbetrouwbare personen zijn niet te weren.

De toestand in Frankrijk in 1870 moge een voorbeeld leveren. MAXIME DU CAMP zegt daarover: »De Vereeniging het Roode Kruis was niet in staat aan eene enkele der moeilijkheden het hoofd te bieden, die plotseling voor haar opdoemden. De magazijnen, zoowel als de kas, waren ledig; alles moest geimproviseerd worden, want in werkelijkheid was niets aanwezig. Terwijl de vereeniging sedert zes jaren opgericht was om aan den oorlog te hulp te komen, werd zij geheel verrast door het begin der vijandelijkheden. Zij bezat zelfs geen caisson d'ambulance om die achter de caissons der artillerie te laten marcheren.

. . . . . In deze wanorde werd het Roode Kruis, het overal verspreide embleem der barmhartigheid, de beschermer, minder van hen, die de gewonden wilden helpen dan van hen, die zich trachtten te onttrekken aan den strijd . . . . . Voor

vele jonge, krachtige mannen nam de Roode Kruis-armband de plaats in van het oorlogswapen. . . . Het personeel was niet volmaakt, maar men was zoo zeer door de gebeurtenissen overrompeld, dat men zich met den grootsten haast moest recruteeren, bijna zooals het toeval het wilde. Wanneer verplegers, zonder de noodige voorzorgen aangenomen, omdat men niet den tijd had om hun verleden aan een onderzoek te onderwerpen, in de ambulances de gewoonten van *dronkenschap*, *tuchteloosheid* en *luheid* hebben gebracht, hebben daarentegen velen, in navolging van de barmhartige broeders, hunne toewijding op het slagveld niet gespaard. De fouten, die men bij gestreng oordeel kan verwijten aan het mindere personeel der Vrijwillige Ziekenverpleging, zijn alleen het resultaat van de overhaasting, waarmede men veroordeeld was, zijne maatregelen te nemen."

Tot zoover de begaafde schrijver van »*La croix rouge de France*." Het was mijne bedoeling slechts, naar aanleiding van ROMELJN's mededeelingen, met een enkel woord te wijzen op andere, overeenkomstige bezwaren van internen aard, die alleen te voorkomen zijn, wanneer de vereenigingen onder het Roode Kruis de wegen en middelen weten te vinden om zich in tijd van vrede krachtig voor te bereiden voor hare oorlogstaak.

Dat eene scherpe controle op hulppersoneel uit het buitenland, zooals ROMELJN voorstelt, van groot nut kan zijn, behoeft geen betoog. Maar een goed voorbereid binnenlandsch Roode Kruis sluit naar mijne meening in, dat buitenlandse hulp alleen in het achterland gebruikt wordt, zooals dat in 1870 aan Duitsche zijde het geval was. En dan zullen ook bezwaren, zooals die in Zuid-Afrika o. a. door vechtlustige ziekenverplegers ontstonden, van zelf niet te berde komen.

Ik ben daarmede reeds van zelf gekomen tot de tweede groep van toestanden, door ROMELJN gememoreerd, en wel tot die, welke ik zou willen noemen, wel van internationaal be-

lang, maar niet specifiek Zuid-Afrikaansch, dus toestanden die in elken oorlog voorkomen.

Daartoe behoort in de eerste plaats het misbruik maken van het embleem ten nadeele van de tegenpartij. Personen, die geen recht hebben om het te dragen, bedienen er zich van om zich voor het oogenblik eenige voorrechten van den vijand te verschaffen; troepenverplaatsingen hebben plaats onder bescherming van de Roode Kruis-vlag; wapenen en munitie worden door een der partijen tegelijk met zieken-transporten vervoerd, zij het dan ook *à ses risques et périls.*"

In de tweede plaats behoort tot deze groep het niet respecteren van het embleem der tegenpartij, het beschieten van ambulances, het wederrechtelijk in bezit nemen van materieel, voor verwonden bestemd.

Van alle deze dingen zou men kunnen zeggen, dat er geen nieuws onder de zou is. Alleen hebben de omstandigheden medegebracht, dat dergelijke schendingen der Conventie in den Zuid-Afrikaanschen oorlog op bijzonder ruime schaal hebben plaats gehad.

Dat deze delicten, althans vooreerst, *alleen* door strafbepalingen zullen kunnen worden voorkomen, is, dunkt mij, niet twijfelachtig. Wat dit aangaat, is door ROMELIX duidelijk en klaar uiteengezet, dat van eene *poenale sanctie*, in welken vorm dan ook, vooralsnog niet veel te verwachten is. Hopen wij dan, dat elke staat, die tot de Conventie van Genève is toegetreden, in zijn strafwetboek bepalingen opneme, die op de schending der Conventie straf stellen, maar wenschen wij tevens, dat in voorkomende gevallen van overtreding de mantel der liefde niet met al te wijde plooiën bewezen tekortkomingen in deze moge bedekken. En vergeten wij van den anderen kant niet, dat de Conventie oen artikel 8 bezit, dat er vrij onschuldig uitziet, maar, in verband beschouwd met de protocollen, eene gewichtiger beteekenis heeft dan er gewoonlijk aan gehecht wordt, en een artikel daarstelt, dat wel in staat is om de best geredigeerde bepalingen van het Strafwetboek krachteloos te maken.

Het luidt: »De bijzonderheden van uitvoering dezer overeenkomst zullen door de opperbevelhebbers der oorlogvoerende legers worden geregeld naar de voorschriften hunner respectieve Regeeringen, overeenkomstig de algemeene beginselen in deze overeenkomst uitgedrukt.»

De protocollen werpen echter op dat artikel een bijzonder licht. QUEVEDO, de Spaansche gedelegeerde, verklaart n.l. namens zijne regeering, »dat het van zelf spreekt, dat alle voorrechten eenvoudig zouden toegestaan worden, behoudens de uitzonderingen, die de commandeerende generaals in elk geval zouden noodig achten, of die door de omstandigheden noodzakelijk werden.» En de Generaal DUFOUR zeide daarop: »Wat mij betreft, ik zou ten volle geneigd zijn om de Conventie uit te voeren, maar in zulk een geval zou ik het mijn plicht achten om uitzonderingen te maken, waarvoor ik de verantwoordelijkheid op mij zou nemen, onder voorbehoud van mijn gedrag te rechtvaardigen. . . . Een generaal is vrij om te doen wat hij wil, maar onder zijne verantwoordelijkheid. Reglementen, welke ook, kunnen nooit de bevelhebbers binden, zij kunnen slechts als leiddraad dienen.»

Met dit beginsel, dat in oorlogstijd onmisbaar is, maar de deur wijd opent voor allerlei niet te straffen schendingen der Conventie, is het misschien nog het beste, zich te vergenoegen met den schralen troost, die ligt in de uitspraak van BIJKERSHOEK: »De overeenkomsten tusschen bijzondere personen worden door *het burgerlijk recht* beschermd, die tusschen vorsten door *de goede trouw*.»

Tot de thans besproken groep is ook te brengen het *gevangennemen en het vasthouden van geneeskundig personeel*. Ook hiervan vindt men voorbeelden in elken oorlog. De vier Fransche officieren, die in den slag bij Weissenburg de eenige Fransche ambulance te Schafbusch hadden opgericht, vielen in Duitsche handen en deden na het gevecht eerst te Weissenburg, toen te Altenstadt en daarna te Wörth dienst. Den 4den Augustus gevangen genomen, werden zij eerst den 15den Augustus te Hagenau op Duitsch grondgebied vrij gelaten en

waren toen genoodzaakt, door de Rijnprovincie en België naar hun land terug te keeren.

Het moge eene ketterij schijnen, toch wil het mij voorkomen, dat de talrijke grieven, ook in dezen oorlog weder daarover te berde gebracht, niet altijd gestennd worden door *den geest* der Conventie. Wat is toch het geval? Na een veldslag bedekken duizenden gewonden het slagveld. Uitteraard zijn het meerendeels zwaar verwonden, de anderen zijn op eigen beenen naar achteren gestrompeld, ieder bij zijne eigen partij. De overwinnaar is nu belast met de verzorging van alle zwaargewonden, op het slagveld achtergebleven, plus de talrijke lichtergewonden, die hij achterwaarts heeft in behandeling genomen. De terugtrekkende partij daarentegen heeft slechts de zorg voor de lichtergewonden en voor die fractie, welke *geduwende* het gevecht door de zorg van den geneeskundigen dienst naar achteren zijn vervoerd.

De Conventie van Genève, die geene nationaliteit, maar alleen zieken en gewonden kent, verlangt natuurlijk voor allen dezelfde hulp, en het lag dus op haren weg, middelen te beramen om in de eerste plaats den *overwinnaar* krachtdadig te stennen in zijn arbeid, desnoods ten nadeele der tegenpartij, die zooveel minder zware plichten te vervullen heeft.

In de practijk is gebleken, dat de tekst der Conventie, wat deze zaak aangaat, te wenschen overlaat. Zij *vergun*t aan het geneeskundig personeel, om zijne taak te blijven vervullen of zich terug te trekken. Van *plicht* is dus geene sprake, evenmin vindt men eene aanduiding, wanneer de bedoelde taak geacht kan worden vervuld te zijn. Is het nadat alle gewonden zijn opgenomen van het slagveld? Of nadat allen van een eerste verband zijn voorzien? Of nadat zij onder dak zijn gebracht? De Conventie doet er het zwijgen toe.

De geneeskundige dienst bij een veldleger lijdt aan niets minder dan aan overvloed van personeel, en de toestand, waarin eene terugtrekkende legermacht verkeert, maakt het voor haar ongewenscht een belangrijk deel van het personeel voor langen tijd af te staan. Het personeel zelf zal daarenboven wel zelden

grootte neiging aan den dag leggen om uit eigen beweging onder 's vijands bevelen te blijven.

De partij, die het slagveld behield, nog daargelaten dat zij op vermeerdering van personeel prijs stelt, heeft daarenboven allicht militaire bezwaren tegen het geven van verlof om langs den kortsten weg terug te keeren.

Van daar, dat deze bepaling van de Conventie, een van de belangrijkste, tot niet veel anders dan teleurstelling heeft geleid.

Hoe de Conventie er, in dit opzicht, na de herziening zal uitzien, is reeds te voorspellen uit den inhoud van de Conventie van den Haag. Artikel 7 van dit verdrag luidt: »Het personeel kan niet krijgsgevangen gemaakt worden. Het zal (niet »kan») voortgaan zijne taak te vervullen, *voor zoover dat noodig zal zijn*, en het zal zich vervolgens *kunnen* terugtrekken, als de commandeerende officier het mogelijk oordeelt.»

En in het rapport van RENAULT vindt men daarover het volgende: »Men kan *wel* het beginsel vaststellen, dat het geneeskundig personeel in handen van den vijand niet krijgsgevangen is, maar *niet* het oogenblik aangeven, waarop dit het recht zou hebben om te vertrekken. Men is verplicht zich te dezen opzichte te houden aan den commandant, daar de omstandigheden zeer wisselend zijn en zich niet leenen tot eene scherp omljnde reglementeering. De commandant moet goed doordrongen zijn van het denkbeeld, dat hij geene krijgsgevangenen in zijne macht heeft en dat hij niet gerechtigd is, hen naar zijn welbehagen vast te houden.»

Het voorgaande doet mij vreezen, dat ook de nienwe Conventie de gebleken bezwaren niet zal oplossen, en dat dien-tengevolge in de practijk als te voren de terugtrekkende troep zooveel van zijn personeel zal medenemen als mogelijk is, terwijl aan de tegenpartij alle gelegenheid zal blijven om den terugkeer van achtergebleven personeel te bemoeilijken.

De wensch, door ROMÉYN genit omtrent de bezoldiging van het hier bedoelde personeel, is door de Conventie van den

Haag, althans voor den zeeoorlog opgelost, hoewel niet op de door hem voorgestelde wijze.

Artikel 7, laatste zinsnede, luidt namelijk : »De oorlogvoerenden moeten aan het personeel, dat in hunne handen viel, het geheele genot van zijn tractement verzekeren.»

Het is dus wel niet twijfelachtig, dat ook voor den oorlog te land deze quaestie op dezelfde wijze zal worden opgelost.

Nu ik als van zelf tot de bespreking ben gekomen van eenige wenschen, door ROMÉYN uitgesproken, wil ik in het kort nog enkele andere beschouwen, die reeds tot de *vervulde* wenschen moeten gebracht worden.

Op blz. 599 verlangt hij : »Van de levend in handen der tegenpartij gevallen militairen zendt deze zoodra mogelijk eene nominatieve opgave, zoo er reden voor is met vermelding der ziekten of gebreken, waaraan die gevangenen lijden, aan den anderen belligerant.

Van de dooden worden de erkenningsbewijzen opgezonden ; hiertoe neemt ieder onderteekenaar der Conventie de verplichting op zich, er zorg voor te dragen, dat elk persoon in zijn leger in het bezit zij van zulk een identiteitsbewijs.»

De vervulling dan van dezen wensch vindt men in artikel 14 van het Reglement van den Haag, dat luidt als volgt : »Bij het begin der vijandelijkheden wordt in elk der oorlogvoerende staten en c. q. in de neutrale staten, die krijgslieden op hun grondgebied zullen hebben opgenomen, een »bureau de renseignement» ingesteld, voor wat de krijgsgevangenen betreft. Dit bureau, belast met het beantwoorden van alle vragen, die hen betreffen, ontvangt van de verschillende bevoegde diensten alle noodzakelijke aanwijzingen, die het in staat stellen, voor elken krijgsgevangene eene afzonderlijke kaart aan te leggen. Het wordt op de hoogte gehouden van de interneeringen en de mutaties, alsmede van de opneming in hospitalen en van overlijden.

Het bureau de renseignement is eveneens belast met het verzamelen en bij elkander brengen van alle voorwerpen voor

persoonlijk gebruik, waarden, brieven enz. die gevonden zullen worden op de slagvelden of nagelaten door de gevangenen, die in de hospitalen en ambulances gestorven zijn, en deze aan de rechthebbenden over te maken."

Een verdere wensch, door ROMEYN geuit, luidt aldus: »Elke neutrale staat moet . . . ontruimingen van zieke en gekwetste vreemde militairen over zijn grondgebied toelaten, wanneer die ontruimingen in het belang der betrokken zieken en gewonden zijn, en zij zonder nadeel voor deze laatsten geen anderen weg kunnen nemen."

Ook deze wensch heeft reeds zijne vervulling, althans gedeeltelijk, gevonden, en wel door artikel 59 van het Reglement van den Haag, luidende: »De neutrale staat kan het vervoer van zieken en gewonden over zijn grondgebied toestaan aan de oorlogvoerende legers, op voorwaarde dat de treinen, die hen aanbrenge, noch oorlogspersoneel, noch oorlogsmaterieel vervoeren. In zulk een geval is de neutrale staat gehouden de noodige maatregelen van veiligheid en contrôle te nemen.

De gewonden en zieken, onder deze omstandigheden door een der oorlogvoerende partijen op het neutrale grondgebied aangebracht, en die tot de tegenpartij zouden behooren, zullen door den neutralen staat moeten worden vastgehouden, zoodat zij niet op nieuw deel kunnen nemen aan de krijgsoperaties. Deze staat zal dezelfde plichten hebben ten opzichte van de gewonden of zieken van het andere leger, die hem zouden zijn toevertrouwd."

Wie nu evenwel uit den tekst van dit artikel mocht afleiden, dat een neutrale staat onder alle omstandigheden gewonden over zijn terrein mag doorlaten, heeft te veel op de mensche-lievendheid der Haagsche conferentie-leden gerekend. Ik zal de discussie over artikel 59 hier niet uitspinnen, ieder kan haar in het officieele rapport van ROLIN aan de 2de Commissie nalezen. Alleen het authentiek commentaar wil ik aanhalen; het luidt: »Dit artikel heeft geen ander doel, dan om vast te stellen, dat overwegingen van mensche-lijkheid en hygiëne

een neutralen Staat *kunnen* doen besluiten, om gewonde of zieke soldaten over zijn grondgebied te laten passeeren, *zonder aan de plichten der neutraliteit te kort te doen.*"

Ook in verband met een verderen wensch van ROMEIJN is, althans voor de Zeemacht, eene regeling getroffen, die eene gelijksoortige voor de Landmacht hoogst waarschijnlijk maakt. Ik bedoel den wensch, op blz. 598 geuit, betreffende het terugzenden van krijgsgevangenen, die voor den dienst ongeschikt zijn te achten. Artikel 6 van de Conventie van Genève stelt die terugzending verplichtend, maar, gelijk ROMEIJN (blz. 574) opmerkt en motiveert, die plicht werd nooit nagekomen.

Thans vinden wij in art. 9 van de Conventie van *den Haag* daaromtrent nieuwe, veel meer beperkende bepalingen. Zij luiden aldus:

Krijgsgevangen zijn de schipbreukelingen, verwonden of zieken van eene oorlogvoerende partij, als zij vallen in handen van de andere. Aan deze laatste komt het toe, te beslissen, *naar de omstandigheden*, of zij behooren vastgehouden te worden, dan wel naar eene haven van haar land gezonden, of naar eene neutrale haven, of zelfs naar eene haven van de tegenpartij. In dit laatste geval zullen de aldus aan hun land teruggegeven krijgsgevangenen gedurende den loop van den oorlog niet meer mogen dienen."

En wat dit "niet meer mogen dienen" aangaat, zij hier herinnerd aan artikel 10 van het Reglement van *den Haag*, dat zegt:

„De krijgsgevangenen kunnen op eerewoord vrijgelaten worden als de wetten van het land hen daartoe machtigen; in dit geval zijn zij verplicht, onder waarborg van hunne persoonlijke eer, de verplichtingen getrouw na te komen, die zij op zich genomen hebben, zoowel tegenover hunne eigen regeering als tegenover die, welke hen krijgsgevangen maakte.

In hetzelfde geval is hunne eigen regeering gehouden, van hen geen enkelen dienst te eischen noch aan te nemen, die strijdig is met het gegeven woord."

Ik ben thans genaderd tot die groep van toestanden, die ik meer speciaal »Zuid-Afrikaansch" zou willen noemen.

In de eerste plaats valt daaronder het feit, dat de Republieken zelven geen geregelden, eigen militair-geneeskundigen dienst bezaten. Daardoor werd in dezen oorlog regel, wat tot nog toe uitzondering was, de aanwezigheid van de Vrijwillige Ziekenverpleging en nog wel die uit neutrale landen, aan het front. Het is moeilijk te berekenen, in hoeverre tal van moeilijkheden, die zich thans hebben voorgedaan, ook zouden gevoeld zijn, wanneer uitsluitend *eigen* personeel met de noodige vervoermiddelen, trekdieren enz. aan het front aanwezig geweest waren. Dan was bijv. de tweede Nederlandsche ambulance bij *Potgietershoeve* niet in Engelsche handen behoeven te vallen bij gebrek aan trekdieren, zooals wij dat in *ROMEIJN'S* opstel lezen. Met een militair personeel van eigen land aan het front zou er ook uitteraard minder aanleiding geweest zijn tot het zenden van allerlei berichten naar Europa, die, hoe goed ook bedoeld, misschien niet altijd zullen hebben medegewerkt om de tegenpartij gunstig voor de Vrijwillige Ziekenverpleging te stemmen. Ik zal op dit onderwerp niet in détails ingaan, maar ik acht het niet zoo ondenkbaar, dat menige correspondentie, door de dagbladen verspreid en ongetwijfeld ook ter kennis komende van de tegenpartij, een minder gunstigen invloed heeft gehad op de houding, vooral in de latere perioden van den Zuid-Afrikaanschen oorlog, door de Engelschen tegenover het Roode Kruis aangenomen.

Niemand zal het dan ook wel tegenspreken, dat *ROMEIJN* volmaakt gelijk heeft, wanneer hij zegt dat het in hooge mate nuttig zou zijn, wanneer men aan de onderteekenaars der Conventie den eisch stelde, dat zij hunne gekwetsten naar behoren kunnen verzorgen. Het is eene wonde plek in de Conventie, dat het niet mogelijk schijnt, van de onderteekenaars eenige waarborgen te eischen. Had Turkije, dat in 1878 de Russische verwonden vermoordde, de Conventie niet onderteekend? Trad de Commune, onzaliger nagedachtenis, in 1871 niet tot het verdrag toe? En als men leest, hoe Turkije in 1897, bij gebrek

aan voorzorgen, de gewonden vervoerde, denkt men zich dan niet in den tijd van den slag bij Leipzig, in plaats van aan het einde der 19de eeuw?

Eene tweede eigenaardigheid was, ten minste als ik ROMELJN goed begrepen heb, dat het geneeskundig personeel armbanden droeg, die niet gestempeld waren door de militaire overheid; en dat de legitimatie-bewijzen, die men bezat, *al of niet* voorzien waren van een stempelafdruk van den Hoofdc commandant. De houders van *niet* gestempelde bewijzen konden dus op geene wijze aantonen, dat hun armband was afgegeven door de „autorité militaire”, en waren dus eigenlijk rechtloos.

Verder valt in ROMELJN's beschrijving op de bijzondere plaats, die de predikanten in de harten der Zuid-Afrikaanders innamen, en de niet zeldzaam voorkomende gevangenneming van Boerenpredikanten door de Engelschen.

Hier rijst de vraag, niet zooals ROMELJN die stelt, of deze predikanten wel voorzien waren van een Roode Kruis-armband, maar of deze waardigheidsbekleeders deel uitmaakten van het hospitaal- of ambulance-personeel, gelijk dat in artikel 2 der Conventie bedoeld wordt, en wat dan ook in den tijd, dat de Conventie gesloten was, gebruikelijk was. Men leze bijv. de beschrijving van het vertrek der 1ste Fransche ambulance in 1870 uit Parijs, door MAXIME DU CAMP: »Dienzelfden dag, schrijft deze, bracht het Fransche Roode Kruis zijn eerste ambulance in beweging, die zich naar Nancy en Metz zou begeven. Ik (M. d. C.) was onder de nieuwsgierigen, die, om haar te zien vertrekken, verzameld waren in de Champs Elysées vóór het Palais de l'Industrie. Men wist nog niets van de ontmoeting, die ons dien ochtend van de grenzen had teruggedrongen, maar toch was men treurig, en ik weet niet welk somber voorgevoel de gemoederen drukte. Men was bewogen en vele oogen werden vochtig, toen zij doctor LEFORT, de jonge chirurgen, den geestelijke, den aalmoezenier, de verple-

gers, die hen vergezelden, zagen defileeren aan het hoofd van eene colonne, samengesteld uit 97 personen, 27 paarden en 7 voertuigen."

Deze geestelijken zijn blijkbaar in de Conventie bedoeld. In letterlijken zin beschouwd, behooren zij zich dan ook uitsluitend met de zorg voor de zielen der zieken en gewonden te bemoeien; daaraan ontleenen zij hunne onschendbaarheid. Eene preek voor niet-zieken of gewonden kan hun als eene niet geoorloofde daad aangerekend worden. Hoeveel te grooter is die kans, wanneer de invloed der geestelijken in een bepaalden oorlog bijzonder machtig is. Zeer zal Dr. ROMELIJN mij verplichten, wanneer hij omtrent de positie, waarin deze functionarissen tegenover de Conventie stonden, eenige nadere mededeelingen zou willen verstrekken.

De beschuldiging van ammunitie-vervoer tegen Roode Kruis-personeel, door ROMELIJN gememoreerd, is blijkbaar zóó gezocht, dat het overbodig kan heeten, daarover nog uit te weiden. Maar het deed bij mij eene daaraan verwante vraag opkomen, n.l. die van de onvermijdelijke aanwezigheid van een groot aantal *wapenen* op de *verbandplaatsen*.

Men denke zich bijv. eene eenvoudige hulpverbandplaats voor een regiment infanterie, als van zelf uit een zoogenaamd nest van gewonden ontstaan. Zij vertoont veel meer geweren dan menschen, want de gewonden worden zoodra mogelijk naar achteren vervoerd om overvulling te voorkomen; terwijl de zoogen. tijdelijke ziekendragers, minstens 64 per regiment, hunne wapenen en leergoed ter bewaring op de hulpverbandplaats brengen. Wanneer 4 revolvers en 60 patronen van allerlei soort aanleiding geven tot eene aanklacht, hoe zal men dan 64 geweren met toebehooren tegenover een onwelwillenden vijand verantwoorden?

Thans een woord over de voor het Hollandsch hart zoo pijnlijke geschiedenis met den ambulancetrein te Elandsfontein. Ieder kent haar. Zij is in het rapport van DR. BIERENS DE

HAAN als volgt beschreven : Den 29 Mei werd tusschen 3 en 4 uur n.m. door een Britsch officier de Nederlandsche vlag nedergehaald en medegenomen van een ambulancetrein. Kort ten tijd daarna kwam LORD KITCHENER persoonlijk te paard bij den ambulancetrein en vroeg : »Wat is dat voor eene ambulance?» waarop DR. HOLLANDER antwoordde, dat zij onder het Nederlandsche Roode Kruis stond en dat een Britsch officier de vrijheid had genomen, de Nederlandsche vlag neder te halen. Hierop antwoordde LORD KITCHENER : »Ik heb het bevel daartoe zelf gegeven; ik wil in dit land geene andere vlag toelaten dan de Engelsche.» DR. HOLLANDER herhaalde, dat hij volgens de Conventie van Genève hiertoe gerechtigd en verplicht was, waarop LORD KITCHENER hernam : »I do not care.»

In eene ter zake gevoerde correspondentie verklaart LORD ROBERTS, dat het hem zeer spijt, dat de vlag is weggenomen en dat alle mogelijke pogingen gedaan zullen worden om haar terug te krijgen en aan de Nederlandsche ambulance terug te geven. De militaire secretaris voegde daarbij : »Tegelijkertijd draagt LORD ROBERTS mij op om op te merken, dat de trein behoorde aan de Spoorwegmaatschappij en als zoodanig mocht buit gemaakt worden. Het wegnemen van de vlag was een protest tegen wat eene poging scheen te zijn om den trein te beschermen door de vlag van een neutralen Staat te hijschen.»

DR. BIERENS DE HAAN antwoordde daarop, »dat het niet de vraag geldt, aan wie eene *ambulance*, *i. c. een ambulance-trein* behoort, maar alleen of het eene inrichting is, die onder de bescherming van het Roode Kruis staat. Gelet op die omstandigheid en gelet op art. 1 en op art. 4 der Conventie, kan in het onderhavige geval daaromtrent geen twijfel bestaan en was er dus geene sprake van, dat de ambulance zou mogen buitgemaakt worden.»

De herinnering aan deze episode uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog deed bij mij verschillende vragen rijzen. In de eerste plaats naar hetgeen de Conventie bedoelde bij het verplicht stellen van den »*drapeau national*» voor hospitalen endergelijke.

Terecht, naar mijne meening, oppert ROMBEIJN twijfel of de tot nog toe gehuldigde opvatting de juiste is, en we mogen hem dank weten en voor de heldere wijze, waarop hij dit vraagstuk heeft beschouwd, en omdat hij ons gewezen heeft op het gevaar van internationale moeilijkheden, rijzende bij de onbeschermde driekleur, zoowel als op de mogelijkheid, dat het Nederlandsche Roode Kruis misschien in verband daarmee in den verfolge bezwaren zou ondervinden bij de eigen Regeering, wanneer het geneeskundige hulp over de grenzen zou willen zenden.

Maar nog andere vragen doen zich op. Zoo bijv. omtrent de beteekenis van het woord »*ambulance*», eene zwaarwichtige uitdrukking met het oog op de voorrechten, door de Conventie aan eene ambulance geschonken.

Het woord ambulance is afgeleid van *ambulare*: bewegen. In dezen zin wordt het niet meer gebezigd, behalve juist in Engeland. De *St. John's-ambulance-Society* is eene vereeniging, die zich uitsluitend ten doel stelt het doelmatig vervoer van zieken en verwonden. In de brieven van PROF. KORTEWEG van de 1e ambulance, vinden wij een *Bourke's hospitaal* vermeld te Pretoria, eene Bourke'sche ambulance te Pepworth-farm. Deze laatste bestond uit niets dan eene groote remise met allerehande Roode Kruis-wagens op het omgelegen terrein. Het *Natal Volunteer Ambulance-Corps* bestond uit vluchtelingen uit Johannesburg, die in het vervoer van gewonden geoefend werden. De *Tonga-ambulance*, door een Parsi in Indië ten behoeve van Engeland uitgerust, bestond uitsluitend uit 20 litières en 50 paarden. Waaruit volgt, dat LORD KITCHENER eenvondig het Engelsch spraakgebruik volgde, toen hij, een hospitaaltrein ziende, vroeg: »Wat is dat voor eene ambulance?»

De »ambulance» der Conventie is iets geheel anders. In dien zin is het de naam van eene zuiver militaire inrichting. En gaat men tot 1864 terug, dan ervaart men dat in dien tijd de ambulance was, wat nu *hoofdverbandplaats en veldhospitaal* te zamen is. Deze twee inrichtingen waren destijds één, maar zijn, voornamelijk ter wille van de meerdere beweeglijkheid, in den loop der tijden van elkander gescheiden. In

de officieele Duitsche vertaling der Conventie wordt dan ook het woord ambulance door »Verbindeplätze und Depots» vertolkt, waarbij het woord Depot dezelfde beteekenis had als tegenwoordig het Veldhospitaal.

Vraagt men naar het karakteristieke van zulk eene militaire ambulance, dan bestaat dit naar mijne meening daarin, dat zij de legermacht, waartoe zij behoort, overal volgt en dat zij geroepen is, om tijdelijk in de *eerste nooden* der gewonden, en niet meer, te voorzien 1). En daar ook landsgebruiken hun invloed doen gelden op het trekken van de grens, waar de inrichtingen tot *eerste hulp* ophouden en de meer *stationaire*, dus niet geheel neutrale, beginnen, is het wellicht van belang te herinneren, dat het Engelsche veldhospitaal niet, zooals op het vasteland, zijne gewonden geruimen tijd in behandeling houdt, maar ze reeds na 1 of 2 dagen verder naar achteren zendt.

De Vrijwillige Ziekenverpleging heeft zich evenwel in den loop der tijden eene geheel andere definitie gevormd van het woord *ambulance*, en ik geloof niet ver van de waarheid te zijn als ik beweer, dat elke combinatie van personeel en materieel, uitgezonden om een Staat in tijd van oorlog te helpen, thans *ambulance* genoemd wordt. Dat dit evenwel niet voldoende is om haar de rechten der *militaire ambulance* te waarborgen, is wel niet twijfelachtig. Zoo noemde zich in 1870 de Hollandsche afdeeling, die zich te Versailles in het paleis vestigde, »ambulance permanente», zeker een contradictio in terminis. Thans noemt BIERENS DE HAAN, en ROMEIJN sluit zich daarbij aan, ambulance en ambulance-trein in één adem, en wordt een beroep gedaan op artt. 1 en 4 der Conventie tot hare bescherming.

Wanneer men zich daartoe beroepen had op de laatste alinea van art. 6, of op art. 7, zooals het Hoofdcmité in zijn

---

1) Vergel. art. 17 Projet Moynier: „Ne pourront faire partie du butin de l'ennemi: a. Les établissemens temporaires destinés à suivre les troupes sur le champ de bataille pour y recevoir des blessés et des malades, y compris les hôpitaux de campagne.”

verslag deed, dan zou men ten minste de meeste schrijvers op zijne hand hebben gehad.

De bedoelde zinsnede luidt : »*De ontruimingen* en het personeel, daarmede belast, zullen door eene volstreckte onzijdigheid worden gedekt.» Naar mijne meening is evenwel tegen die opvatting vrij wat in te brengen. Zooals de bepaling daar geschreven staat, schijnt het niet twijfelachtig of de ambulancetrein bij Elandsfontein was »volstrekt onzijdig.» Beschouwt men echter het artikel in verband met de in 1874 daarover gevoerde discussie, dan valt er een geheel ander licht op. In het *ontwerp* der Conventie was artikel 6 in twee artikelen gesplitst, aldus luidende : Art. 6. De zwaargewonde militairen, hetzij deze reeds in de ambulances of hospitalen zijn verpleegd, hetzij zij op de slagvelden werden opgenomen, zullen niet alleen verzorgd worden, tot welke natie zij ook mogen behooren, maar zullen ook niet krijgsgevangen worden gemaakt. Zij zullen naar hunne haardsteden kunnen terugkeeren op die voorwaarde, dat zij gedurende den veldtocht de wapenen niet meer opnemen. Art. 7. Een vrijgeleide en zoo noodig een reispas zal aan de *in het vorig artikel vermelde* militairen worden gegeven als zij na hunne genezing de plaats zullen moeten verlaten, waar zij verpleegd werden.»

Over deze artikelen werd geene principieele discussie gevoerd; alleen over kleinigheden werd gedebatteerd. Aannemelijk is dus, dat de *geest* van de ontwerp-artikelen niet aangevochten is.

Beschouwt men nu het *aangenomen* art. 6, dat de artikelen 6 en 7 van het ontwerp samenvat, dan vindt men weer eerst den plicht om alle gewonden zonder onderscheid op te nemen en te verzorgen; vervolgens de bevoegdheid om de verwonden dadelijk terug te zenden en den plicht om de ongeschikten te doen terugkeeren; daarna de bevoegdheid om genezenen terug te zenden op voorwaarde van gedurende den oorlog de wapenen niet meer op te vatten; eindelijk *de neutraliteit der evacuatiës*, dat wil naar mijne meening zeggen: de evacuatiës van hen, die *met toestemming van de autoriteit, die hen in hare macht* had, naar hunne haardsteden terugkeerden, maar geens-

zins de evacuaties van *eigen gewonden naar het achterland.*

In den tekst der Conventie komt nog eene aanduiding voor, die op de aannemelijkheid van deze mijne verklaring wijst. Art. 7 n.l. luidt : »Eene gelijkvormige vlag zal ter onderscheiding worden aangenomen voor de hospitalen, ambulances en ontruimingen.» Men lette op de volgorde dezer drie namen, eene omstandigheid, die in een staatsstuk als de Conventie van groote beteekenis is. Eerst de hospitalen, dan de ambulances, die vóór de hospitalen worden opgericht, ten slotte de ontruimingen, dus nog meer naar voren ; de bedoeling blijkt m. i. ook daaruit, dat bedoeld wordt het terugbrengen van *vrijgelaten gewonden naar de tegenpartij.*

De Duitsche Conventie-tekst heeft het woord »ontruimingen» dan ook niet overgenomen, maar er »Verbandplätze und Depots» voor vertaald, wat *zeker* onjuist is, daar deze reeds als »leichte Feldlazarethe» in artikel 1 prijken en dus tweemaal neutraal verklaard worden in hetzelfde staatsstuk.

Heb ik, naar ik meen, aangetoond dat, ook op grond van artt. 6 en 7 geen beroep mocht worden gedaan op de Conventie, ik vrees dat ook in de Conventie *der toekomst* de ambulancetreinen niet in het voorrecht der onschendbaarheid zullen deelen. Ik herinner weder aan het rapport van RENAULT in de 2de Commissie der Vredesconferentie. Het luidt aldus : »Eene oorlogvoerende partij heeft vijandelijke combattanten in hare macht. Het doet er weinig toe of zij gewond, of ziek, of schipbreukelingen zijn, of zij opgenomen werden door het eene of door het andere schip. Deze feitelijke omstandigheden wijzigen hunne rechtspositie niet. Een hospitaalschip van eene oorlogvoerende partij ontvangt gewonden enz. van hare eigen natie en vervoert ze naar eene haven van haar eigen land . . . Als wij onderstellen, dat dit hospitaalschip een vijandelijken kruiser ontmoet, waarom zou deze niet gerechtigd zijn om als krijgsgevangenen te beschouwen de combattanten, die in zijne macht geraken ? Onder de combattanten zijn er, en wel de gewonden en zieken, die recht hebben op eene speciale behan-

deling, tegenover wie de overwinnaar plichten heeft, maar zij zijn daarom toch niet minder krijgsgevangenen."

Tot zoover de positie van de geëvacueerde verwonden zelve. Wat het *materieel* betreft, is het, naar ik vrees, al niet veel gunstiger. Ik beroep mij, wat dit aangaat, op artt. 53 en 54 van het Reglement van *den Haag*, aldus luidende: »Het leger, dat een grondgebied bezet, zal slechts bezit mogen nemen van het geld, de fondsen en waarden, die aan den Staat in eigendom behooren, van de wapendepots, de *vervoermiddelen*, de magazijnen en de proviandeeringen en in het algemeen van alle roerende bezitting van den Staat, die zou kunnen dienen voor krijgsoperaties.

Het *spoorwegmaterieel*, de telegrafen te lande, de telefonen, de stoom- en andere schepen, *zelfs als zij aan bijzondere vereenigingen of personen behooren*, zijn eveneens middelen, geschikt om bij krijgsoperaties dienst te doen, maar moeten teruggegeven worden.

Art. 54. Het *spoorwegmaterieel*, afkomstig uit neutrale Staten, het moge aan deze Staten of aan bijzondere Vereenigingen of personen behooren, moet zoodra mogelijk worden teruggegeven."

Het voorgaande leert naar mijne meening, dat de Engelsche bevelhebber niet zoo geheel ten onrechte als zijne meening te kennen gaf, dat de bedoelde hospitaaltrein was: »liable to capture."

Van dit onderwerp afstappende, nog een enkel woord op de door ROMEIJN gememoreerde minder welwillende houding van *Engeland* tegenover het Roode Kruis uit neutrale landen, vooral door de pertinente weigering om ambulances door te laten na de insluiting der Boeren. Het is een zeer te betreuren feit, dat een schel licht werpt op het utopische, dat eene Conventie als die van Genève aankleeft.

Ik acht het dan ook hoogst waarschijnlijk dat, mocht binnen een afzienbaar tijdsverloop zich een dergelijke toestand weer hier of daar voordoen, de loop der zaken weer dezelfde zal wezen.

Eene insluiting is nu eenmaal een barbaarsch middel; honger

en pestilentie zijn de, ik zou haast zeggen gewilde, maar zeker dikwijls de onvermijdelijke gevolgen er van; zonder deze zou de insluiting meestal haar doel missen. De vraag mag dus gesteld worden, of het doorlaten van geneeskundige hulp, zij het ook met alleszins voldoende waarborgen van betrouwbaarheid, niet het verstrekken van een oorlogsmiddel is, in staat om het bereiken van het beoogde doel belangrijk te vertragen. En wordt dit toegegeven, dan zal het wel niet gemakkelijk zijn, eene meerderheid in de a.s. conferentie te krijgen voor een conventie-artikel, dat de toelating van hulp *voorschrijft*. Zeker echter zal m. i. het beoogde doel niet bereikt worden door de vervulling van ROMEIJN's verlangen, die de toelating van ambulances wenscht, onder meer, *wanneer de militaire belangen van de insluitende partij er niet door worden geschaad*. Want die zullen wel schier altijd nadeel lijden door toevoer van geneeskundige hulp.

Al bladerende door ROMEIJN's opstel, heb ik reeds tal van zijne wenschen besproken. Nog enkele zijn er evenwel overgebleven.

Over zijn verlangen om het woord »neutraal'', waarover reeds zooveel te doen is geweest, te veranderen in »inviolable'', kan ik kort zijn, daar de Conventie van *den Haag* dit woord reeds heeft aangenomen en men dus wel zeker kan zijn, dat de herziene Conventie van Genève hetzelfde zal doen. In de Conventie van *den Haag* wordt het personeel genoemd »inviolable, c'est à dire ne pourra être fait prisonnier de guerre'', terwijl van de materiele hulp, in casu de hospitaalschepen, wordt gezegd dat zij zullen zijn: »respectés et exempts de capture''.

De wensch van ROMEIJN, dat het geneeskundig personeel *altijd* onschendbaar zal zijn en niet alleen wanneer het in de uitoefening van zijne bediening is, is alleszins gerechtvaardigd. Art. 6 van de Conventie van *den Haag* geeft een tekst die, daar op neutrale schepen toepasselijk, wellicht voor het bedoelde personeel zou kunnen luiden: »Le personnel religieux,

médical et hospitalier est inviolable, mais il peut être fait prisonnier de guerre pour les violations des lois de guerre qu'il pourrait avoir commises."

Mijne Heeren. Ik maakte reeds te lang van uw geduld misbruik. Laat ik daarom besluiten met een kort woord over ROMELIJN's wensch dat, in Nederland, tot het voeren van het Roode Kruis-embleem, uitsluitend gerechtigd zij de Nederlandsche Vereeniging »Het Roode Kruis". In beginsel is dit niet anders dan te loven. Maar het onderstelt eene Roode Kruis-Vereeniging, die bekend is in alle lagen der bevolking, eene Vereeniging, die populair is in den besten en meest uitgebreiden zin van het woord, eene Vereeniging, die in vreedestijd overal helpend gereed staat, waar om hulp wordt omgezien, waar sociale nooden en misstanden ondersteuning noodig maken. Dan, maar dan alleen is het Roode Kruis m. i. eerst bekend genoeg, om het monopolie te mogen eischen voor het voeren van het embleem. Zulke vereenigingen zijn er nog niet vele. Ik zou er die van Duitschland en Rusland toe willen rekenen. Italië tracht ook met haar rustig verleden te breken door haar strijd tegen de malaria in de Campagna.

De Nederlandsche Vereeniging heeft nog lang niet dien idealen bloei bereikt. Tot zoolang worde de verspreiding, en daarmee de bekendheid, van het embleem niet door wettelijke bepalingen belemmerd. Want bekendheid van het Roode Kruis-teeken bij het geheele Nederlandsche volk, niet alleen bij den Nederlandschen militair, is een gebiedende eisch. Eerst wanneer iedereen, bij het zien van het Roode Kruis op witten grond, denkt aan zieken, aan gewonden, aan geneeskundigen, chirurgen, verplegers en verpleegsters, eerst dan kan men hopen, dat ook aan het opzettelijk of onbedachtzaam molesteeren van ambulances en gewonden in oorlogstijd van zelf een einde zal komen.

Moge spoedig de tijd aanbreken dat overal, tot in het kleinste dorp van Nederland, het Roode Kruis als zinnebeeld der dienende liefde bekend en geliefd is, en dat elke Neder-

landsche moeder het zich tot plicht rekent, deel te nemen aan de werkzaamheden eener Vereeniging, die door Koning WILLEM III ook ten behoeve van *hare* zonen werd gesticht.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER: Verlangt thans iemand het woord naar aanleiding van het gesprokene?

De heer VERVLOET: Ik zou wel het woord wenschen, Mijnheer de VOORZITTER, maar ik vermoed dat de heer ROMELJN zal willen voorgaan.

De VOORZITTER: Mijn voornemen was af te wachten in hoever andere leden het woord zouden wenschen te voeren, en dan na de pauze het woord te geven aan den heer ROMELJN, tenzij de heer ROMELJN dadelijk het woord zou wenschen.

De heer ROMELJN: Ik zou liever wenschen na de pauze het woord te voeren.

De VOORZITTER: Dan is nu het woord aan den heer VERVLOET.

De heer VERVLOET: Ik moet beginnen met aan de heeren mijne excuses te maken voor de manier, waarop ik spreken zal. Ik ben toch niet gewoon achter een kathedraal en in het openbaar het woord te voeren in vergaderingen. En bovendien heeft de heer QUANJER mij in zijne uitvoerigheid wel wat het gras voor de voeten weggemaaid. Mijne opmerkingen over dit onderwerp staan dan ook geheel op zich zelve, meestal buiten verband met de rede van den vorigen spreker.

Als secretaris van het Hoofd-comité van het Roode Kruis ben ik uit den aard der zaak met de Conventie van Genève tamelijk wel vertrouwd; in 't bijzonder waar het de werking betreft in den Zuid-Afrikaanschen oorlog. En met de daar opgedane lessen, in verband met geraadpleegde werken, ook van

den jongsten tijd, heb ik beproefd mij een denkbeeld te vormen van de Conventie, zooals zij er na hare herziening hoogstwaarschijnlijk zal uitzien.

Ik ben daarbij gestuit op een belangrijk punt, door den heer QUANJER niet aangeroerd, maar waarover door den heer ROMELIJN in zijn geschrift het een en ander is opgemerkt; op de vraag namelijk: op welk moment treedt in de neutraliteit of onschendbaarheid van den man, die op het slagveld is gevallen?

Vangt deze eerst aan met zijn opnemen in de ambulance? Neen, voorzeker, zij treedt in, volgens mijne bescheiden meening, reeds op het moment zelf, dat de man daar nêervalt. Daarin echter voorziet de bestaande Conventie op geenerlei wijze. Zij constateert de onschendbaarheid van de zieke en gewonde krijgslieden op het slagveld zelfs met geen enkel woord. Die leemte kan worden weggenomen door in de Conventie voor te schrijven, dat, zoodra het tooneel des strijds ontruimd wordt en vooral in het nachtelijk uur blijft overgeleverd aan de hyena's van het slagveld, eene voldoende bescherming of bewaking de gevallen moet beveiligen tegen molest, uitplundering en moord. De verwonde toch ligt daar hulpeloos, gekweld meestal door hevige lichaamssmartten; komt daar nu bij het wanhopig besef van machteloos te zijn prijsgegeven aan het ongedierte, dat aast op de slachtoffers, dan wordt de toestand van den gewonde, na uren wachters en voor er hulpe daagt, hopeloos. Daaraan kan in de nieuwe of herziene Conventie worden tegemoet gekomen zonder eenige beperking op te leggen aan de autonomie van den verantwoordelijken opperbevelhebber op het slagveld. De verplichting tot bescherming behoort dan ook bij internationale overeenkomst te worden aanvaard. De practische opvolging er van, namelijk de voldoende bewaking van het ontruimde slagveld gedurende een etmaal of langer, regelt elke Staat naar zijn eigen inzicht, even als die dat doet met zijn geneeskundigen dienst.

Wanneer men de Conventie van Genève in hare verschillende eischen nader bestudeert, kan men hij die studie innemen drieërlei standpunt:

a. Het militaire standpunt, waaraan in deze bijeenkomst nit den aard der zaak het leeuwendeel toekomt en waartoe dan ook mijne enkele opmerkingen behooren.

b. Het volkenrechtelijk standpunt. Hier komen aan het woord de kenners van het internationale recht, waar het de lastige vraag geldt poenale sanctie te geven aan de Conventie van Genève. — Die sanctie ontbreekt thans geheel en al en daardoor verliest de Conventie veel van hare waarde. Moge het daarom aan mannen van gezag en invloed op volkenrechtelijk gebied gelukken, de gróndslagen voor dergelijke sanctie te vinden en aannemelijk te maken, ook door juiste, duidelijke onderscheiding tusschen hetgeen, van dit standpunt uit, is van nationale en wat van internationale competentie. Wij laten dat vraagstuk hier rusten.

c. Het populaire standpunt. Wij bedoelen daarmede het populariseeren of meer algemeen bekend maken van het doel en de beteekenis der Conventie en de daarmede samenhangende Roode Kruisvereeningen, zoowel in het leger als onder de natie.

De heer QUANJER heeft opgemerkt, dat men dit punt wel kan laten rusten en eenvoudig het Roode Kruis moct laten werken. Zeker, ook deze Vereeniging met hare zoo speciale roeping wil medewerken aan den maatschappelijken arbeid, maar zij moet daarbij toch altijd rekening houden met hare bijzondere taak; terwijl bovendien ons vaderland gezegend is met Vereeningen als het Witte Kruis, het Groene Kruis, het Blauwe Kruis en andere instellingen, die allen voor zich een deel vragen van den humanitairén arbeid voor ziekenverpleging en daaraan verwante zorgen op sociaal gebied.

Ook dit derde punt zullen wij niet in bijzonderheden uitwerken.

Wij keeren dus terug tot het krijgskundig standpunt. Als men de schrijvers over de Conventie naleest, zal men ervaren, dat juist van militaire zijde de ingenomenheid met haar niet zoo bijster groot is. Men betwist zelfs hare doeltreffendheid, waar zij belemmerend kan werken op het krijgsbedrijf en de bron is van allerlei haspelarij. In verband daarmede een paar opmerkingen.

De Opperbevelhebber op het slagveld draagt, wij weten het allen, eene ontzettende verantwoordelijkheid. Duizenden levens houdt hij in de hand. Een verzuim, een oogenblik van zwakte of toegevendheid kan na zich slepen de nederlaag van zijn leger en daarmee den ondergang van zijn land. Krijgsbelangen zijn vaderlandsche belangen. En waar men bij het raadplegen der schrijvers stuit op de restrictie: »voor zoover de militaire belangen het gedoogen», mag de ware, ernstige beteekenis dier woorden nooit worden voorbijgezien.

Zoo is door den heer QUANJER eene aanhaling gedaan uit de toespraak van den Zwitserschen Generaal DUFOUR, die, als voorzitter heeft geopend de diplomatieke conferentie van 1864, welke de Conventie van Genève heeft tot stand gebracht en met MOYNIER zoo veel heeft gedaan om dit werk te doen gelukken. Na wat de heer QUANJER daarover heeft medegedeeld, is het onnoodig geworden de woorden van Generaal DUFOUR hier aan te halen.

Het zij mij echter vergund op deze plaats te herinneren aan wat door een Nederlandsch Generaal is gezegd over de rechten en plichten van den opperbevelhebber. Op bladzijde 61 van zijn leerzaam boek over het »Oorlogs- en neutraliteits-recht,» zegt Generaal DEN BEER POORTUGAEL het volgende: »Wat in het volkenrecht het belang van den Staat is, dat is — in meer uitgestreken zin — de *oorlogsnoodzaak* in het oorlogsrecht. Het belang der krijgsoperatiën moet daar geheel op den voorgrond blijven, want in den oorlog worden de hoogste staatsbelangen op het spel gezet, en elken dag, welken de krijg langer duurt, kan aan duizenden het leven kosten. Oorlogsnoodzaak doet alles verwerpen wat de militaire operatiën belemmert. In zijne *krijgsbedrijven* moet de veldheer zonder eenigen band zijn. Wat hem om zijn doel te bereiken, hindert, *verniet* hij, wat hij daarvoor *noodig* heeft, *neemt* hij. Zijne slagen moet hij zoo krachtig en zoo snel mogelijk toebrengen. Wat hem daartoe dienstig is, is niet alleen recht, maar ware humaniteit.»

Ziedaar de onverbiddelijke eisch van den oorlog, de ver-

schrikkelijkste, meest inhumane uitvinding van 's menschen boezen geest. Laat ons hopen, dat het Internationale Hof van Arbitrage, het zooveel belovende kind der Haagsche Vredesconferentie, cenmaal, als hare schoonste vrucht, het heilserum zal produceeren, waarmede de oorlog voor goed zal worden uitgeroeid van deze aarde.

Thans kom ik tot enkele hoofdpunten, laat ons zeggen, beginselen, welker regeling in de nieuwe Conventie wordt aanbevolen.

Ten eerste het doorlaten van ambulances door eigen liniën heen naar den vijand, zooals Dr. ROMEIJN zou wenschen. Gaat men intusschen eens ernstig overwegen wat het beteekent ambulances met haren meestal omvangrijken nasleep door zijne militaire positiën tē *moeten* laten passeeren, dan komt men, hoe philanthropisch ook gezind, daartegen in verzet. Dát is te veel. Aan een dergelijk imperatief voorschrift mag een legerbevelhebber nooit worden gebonden. Verbindt eenige Staat zich tot zoo iets, dan natuurlijk mag hij ook het mindere niet weigeren, namelijk het aanvullen of aflossen van de eenmaal doorgelaten ambulances. Zulk een toestand is eenvoudig ondenkbaar. Toelichting is hier voor U, Mijne Heeren, geheel onnoodig. Zulk eene bepaling *moet* schaden aan de militaire belangen en in de practijk dus eene doode letter zijn. Zal de ambulance hare taak kunnen blijven vervullen, dan moet zij ook voortdurend worden gecompleteerd. Het doorlaten daarvan steeds te vergunnen, zal wel onmogelijk blijken.

En de ervaring, de droevige tevens leerzame ervaring bewijst zulks maar al te goed.

Hoeveel verdrietige oogenblikken heeft niet het Hoofdcmité van ons Roode Kruis doorleefd bij zijne rustelooze, maar vergeefsche pogingen om hulpmiddelen aan de Boeren te zenden. Het College heeft ten slotte, ook al kostte het moeite, wel moeten berusten in het afwijzen van elk verzoek om doorlating.

In 1896, gedurende den oorlog tusschen Italië en Abessinië, werd door het Russische Roode Kruis eene ambulance naar
1902/03. IX.

het oorlogsterrein gezonden; een deel voor het Italiaansche, het andere deel voor het Abessinische leger bestemd. De kostbare ambulance telde zestig personen, mannen en vrouwen, en was uitstekend uitgerust.

Het Russische Roode Kruis had er zich niet vooraf van vergewist, dat de ambulance voor de Abessiniërs ongehinderd door de Italiaansche positiën zou mogen heentrekken. Men meende, dat zulks van zelf sprak.

En wat was het resultaat dezer zending?

Zij werd bij aankomst afgewezen. Het voor het Italiaansche leger bestemde deel werd de raad gegeven naar Napels af te reizen om daar aan zieken en gewonden, voor zooveel noodig, hulp te verleen, aan welken raad ook werd voldaan; terwijl het andere deel, na de vrouwen te hebben teruggezonden, door de woestijn heen, na vele dagen van eene inspannende reis, bij het Abessinische leger aankwam en daaraan nog weldadige diensten heeft kunnen verleen.

En nu, in dit verband, nog eene bijdrage uit de geschiedenis van ons eigen Roode Kruis.

Door den heer QUANJER is herinnerd aan de Ned. ambulance te Versailles in 1870, onder de leiding van wijlen den Kapitein ter zee VAN DE VELDE, Eerlid van het Nederlandsche Roode Kruis. Deze ambulance viel, bij de ontruiming van Versailles door de Franschen, in Duitsche handen. De overgang behoort niet tot de vriendelijkste herinneringen dier ambulance, vooral daar de Deutsche Dr. KIRCHNER zich aanvankelijk niet als een toeschietelijk Chef-arts deed kennen. Later ging het beter.

Eenige dagen na de Deutsche bezetting kreeg de heer VAN DE VELDE bericht, dat er voor hem te Hâvre waren gelost 15 kisten ambulancegoederen met de miserabele verassing tevens, dat het zoo goed als onmogelijk was die door de Fransche positiën heen te krijgen naar het thans zich in 's vijands handen bevindende Versailles. VAN DE VELDE besloot daarop die zelf te gaan halen. Voorzien van een vrijgeleide komt hij, na veel getob, te Rouaan. Hij maakt daar zijne opwachting bij den Generaal DE TUCÉ, die echter niet

best te spreken was. Hij stelt zich daarop in betrekking met den heer **POUYER-QUERTIER**, Voorzitter van het Roode Kruis aldaar. Naar Tours wordt getelegrapheerd om verlof tot vervoer naar Versailles van de Roode-Kruisgoederen voor de Ned. ambulance aldaar. Het antwoord was: »Refus catégorique.»

VAN DE VELDE verneemt, dat Generaal **DE TUCÉ** op het punt staat te worden vervangen door Generaal **BRIAND**, te Rouaan bekend als »un homme fort bien et raisonnable.»

Hij stelt nu zijn terugkeer uit en gaat intusschen pools-hoogte nemen te Havre, waar ook voor eene Engelsche ambulance aan de zijde der Duitschers juist veel goed was gearriveerd.

Dat lokte verzet uit bij de Fransche autoriteiten. Men vertrouwde die Roode-Kruisbezendingen niet en vermoedde eene poging ter proviandeering van de Duitsche troepen om Parijs. Eene hoeveelheid van 60 kisten biscuits o. a. voor eene enkele ambulance wekte een achterdocht, die alle goederen deed aanhouden.

Generaal **BRIAND** wilde van geene doorzending hooren, maar zond tweemaal een telegram naar Tours om orders. Het antwoord luidde: »Ne laissez rien passer.»

Nu is alle kans op mijn goed verkeken, oordeelde **VAN DE VELDE** terecht en hij verzocht vrijgeleide om terug te keeren naar Versailles. Neen! was het kort bescheid. U vertrekt óók niet. »Ne laissez rien passer,» dat is categorisch en daarmede uit. **VAN DE VELDE** is toen maar op goed geluk vertrokken, vertrouwende op het vrijgeleide, bij zijn vertrek uit Versailles ontvangen. Na eenige wederwaardigheden, waarbij zijn sigarenkoker ook wel bemiddelend optrad, kwam hij eindelijk in Versailles terug, waar hij kort daarna aanstalten maakte tot terugkeer naar Nederland.

Ik heb mij veroorloofd voor deze enkele feiten uwe aandacht te vragen, Mijne Heeren, ter beoordeeling van de kans op slagen eener bepaling in de Conventie, die het doorlaten van ambulances verplichtend zou stellen. Een dergelijk gebiedend

voorschrift kan niet aanvaard worden en in 't belang van het welslagen der herziening is het zeker gewenscht, dat deze eisch ook niet aan de orde worde gesteld.

De vergadering wordt hierop voor korten tijd geschorst.

In de pauze wordt aan de aanwezigen de gelegenheid gegeven de door den heer DE MOOIJ tentoongestelde artikelen te bezichtigen en houdt het bureau van stemopneming zich ook bezig met het openen der biljetten voor de ballotage van nieuwe leden.

De vergadering hervat zijnde, deelt de VOORZITTER mede, dat tot leden zijn aangenomen, de heeren :

M. RIDDER VAN RAPPARD, 1e Luit. der Artillerie, en F. G. RIESZ, 1e Luit. bij het Reg. Grenadiers en Jagers, beiden te 's-Gravenhage; en D. J. WIERSMA, Reserve 2e Luit. der Infanterie, te Tiel.

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak en zegt vervolgens: Gedurende de pauze heb ik vernomen, dat enkele heeren zoo mogelijk nog heden avond naar hunne standplaats terug willen keeren en toch gaarne ook nog van eene andere zijde licht in deze quaestie zouden willen hooren ontsteken. Alvorens dus aan den heer VERVLOET het woord te verleen en om zijne rede te vervolgen, wensch ik te vragen of ook nog een der andere heeren het woord zou wenschen te voeren.

De heer Mr. Dr. VISSER: Mijnheer de Voorzitter! Laat ik beginnen met u en de overige leden van het bestuur mijn dank te betuigen voor de vriendelijke invitatie tot bijwoning dezer vergadering. Ik stel die uitnoodiging op zeer hoogen prijs en ik acht het een voorrecht, dat mij daardoor tevens de gelegenheid wordt gegeven in dezen kring van deskundigen

eene enkele opmerking in het midden te brengen. Ik wil die opmerking vastknoopen aan een punt, hetwelk ook door de vorige sprekers is te berde gebracht, aan de sanctie van de bepalingen der Conventie van Genève.

Hoe zal het best voor eene goede naleving van de voorschriften dier overeenkomst kunnen worden gezorgd?

Men heeft wel gemeend die naleving te kunnen verzekeren door invoering van strafbepalingen. Ik geloof echter niet dat men daarmee ver komt, omdat ik aan die strafbepalingen bitter weinig hecht. De laatste oorlog heeft dit op nieuw bewezen. Wij hebben gezien hoe men iedere tekortkoming of beweerde tekortkoming heeft vergoelijkt door een beroep op vergissingen, op de onzichtbaarheid van het Roode-Kruistecken in de hitte van het gevecht, enzovoorts. En zoo zal het blijven gaan ook bij het meest volledige stel van strafbepalingen, die derhalve slechtst uiterst zelden zullen worden toegepast. Evenmin hecht ik aan het instellen van commissies van enquête. Tijdens den slag zullen deze natuurlijk niet kunnen optreden. Dat ware vooreerst voor de leden wel wat te gevaarlijk, en bovendien komen de tekortkomingen in den regel eerst uit na het ophouden van den strijd. Die commissies zullen dus haar onderzoek moeten instellen na den slag. Maar het is ondenkbaar, dat men alsdan nog met eenige juistheid de omstandigheden, tot de zaak betrekking hebbende, zal kunnen leeren kennen, en het onderzoek zal met een „non liquet” een einde nemen.

Ook kan ik geen waarborg voor de goede naleving der Conventie zien in de verplichting, welke de heeren ROMELIX en QUANJER den Staten, die wenschen toe te treden, zonden willen opleggen, om bij de onderteekening der Conventie aan te toonen, dat zij in het bezit zijn van een voldoende geneeskundig personeel. Een Staat, die deze voorwaarde niet kan vervullen, zoude dus niet tot de Conventie kunnen toetreden. Wat zou echter het gevolg hiervan zijn? Geen ander dan nadeel voor de wèl toegetreden mogendheden, indien zij met een der nitgeslotenen in een oorlog zouden geraken. De

laatsten toch, die zoo goed als geen sanitair personeel zullen bezitten, zouden door niet-toepassing van de beginselen der Conventie te hunnen opzichte in weinig slechtere conditie geraken, de goed toegeruste Staten echter loopen de kans, dat door gevangenneming van personen, tot hun medischen dienst behorende, de aan de vorming van den sanitairen dienst bestede moeite vruchteloos zoude zijn.

Men moet dan ook niet tot dergelijke strafbepalingen zijne toevlucht nemen. Wenscht men inderdaad, dat de Conventie worde nageleefd, dan moet men vóór alles zorgen, dat de Conventie goed is. Hare kracht moet zitten in de juistheid en billijkheid harer bepalingen. En in dit opzicht wensch ik vooral een waarschuwend woord te doen hooren tegen de overheerschende richting, die welwat te veel de eischen van den sanitairen dienst voortrekt boven die van den militairen dienst, en deze laatste achteraf zet.

Ik geef toe, dat men ook aan de andere zijde niet te ver moet gaan, en ik wil dan ook niet onderschrijven het denkbeeld van den heer ROMELJN (pag. 600), om een belligerent toe te staan gedurende den duur van den oorlog aan eene bepaalde categorie van personen de hun door de Conventie gegeven onschendbaarheid te onthouden. Dr. ROMELJN heeft hier meer bijzonder het oog op de predikanten, die de ambulances vergezellen, doch men zoude het ook kunnen toepassen op de geneesheeren, en zodoende de geheele Conventie waardeloos maken.

Wil dus de Conventie in zichzelf den waarborg voor hare naleving bevatten, dan zal den Keizer moeten worden gegeven, wat des Keizers is, dan zal aan het militair gezag de ruimte van handelen moeten worden gelaten, die het voor de volbrenging van zijne in oorlogstijd zoo uiterst moeilijke en gewichtige taak behoeft. Hierop vooral zal bij de aanstaande herziening der overeenkomst van Genève moeten worden gelet.

Vooraf hierom wensch ik dit punt met eenigen nadruk ter sprake te brengen, omdat dit, naar mij wil voorkomen, in het meest belangrijke ontwerp voor die herziening, dat van

MOYNIER in » *La revision de la Convention de Genève,*» wel eenigszins wordt over het hoofd gezien.

De beschikbare tijd laat niet toe, dat ik alle vragen, die zich te dien aanzien voordoen, in den breede behandel. Ik wil slechts wijzen op het m. i. meest gewichtige punt, de neutraliteit of onschendbaarheid van het sanitair materieel en personeel. De meeste inbreuken op de conventie toch worden juist tegen die onschendbaarheid gepleegd. Ik bedoel hiermede niet het schieten op van het Roode-Kruisteeken voorziene personen of inrichtingen. Dat zijn afdwalingen, die steeds zijn voorgekomen en steeds zullen voorkomen. Zelfs indien hij het teeken ziet, wat niet altijd het geval is, dan nog zal de soldaat, door de hitte van het gevecht medegesleept of door den langen duur van den krijg min of meer ontaard, daarop niet altijd het noodige acht geven. Wat ik op het oog heb, zijn de inbreuken, door de bevelhebbers op de voorrechten van dat materieel en personeel begaan, voornamelijk hierin bestaande, dat aan beide niet de noodige en gewenschte vrijheid van beweging wordt gegeven. De bestaande conventie bepaalt, dat het sanitair personeel neutraal is, d. w. z. dat het, in 's vijands handen gevallen, niet mag worden gevangen genomen, en dat het, wanneer het zijne diensten aan de bij den vijand zijnde gewonden van het eigen leger niet wenscht te verleen, in staat moet worden gesteld zoo spoedig mogelijk weder te vertrekken. Het materieel, ten minste dat der ambulances, mag niet worden buit gemaakt en moet dus ter beschikking blijven van het leger, waartoe het behoort.

Tegen een en ander is reeds lang het bezwaar gemaakt, dat de bevoegdheid van de in 's vijands handen gevallen geneeskundigen om terugzending te verlangen zonder zich om eigen gewonden te bekommeren, buitensporig is. Na een gevecht heeft elk leger gewoonlijk aan de eigen gewonden genoeg te doen, en het is dus wel in de eerste plaats de plicht van de geneesheeren der tegenpartij, die het lot des krijs in handen van den vijand heeft gevoerd, om de gewonden van hunne nationaliteit, die zich bij den vijand bevinden, te verzorgen.

Eerst daarna kan van terugkeer sprake zijn. MOYNIER sloot zich in zijn ontwerp hierbij aan, doch handhaaft verder de volstrekte onschendbaarheid van het materieel en personeel. Toch kan tegen die onschendbaarheid zeer veel worden aangevoerd, en ik vrees dat vasthouden aan de absolute beginselen zal blijven leiden tot groote conflicten met de militaire autoriteiten.

Reeds op zichzelf zal dat terugzenden van geneesheeren of ambulances, gelijk door de heeren QUANJER en VERVLOET is aangetoond, in vele gevallen uiterst moeilijk zijn om redenen van militairen aard. Ik meen bovendien, dat het absolute onschendbaarheidsbeginsel, gelijk het in conventie en ontwerp is geformuleerd, niet met billijke eischen der militaire gezagvoering is overeen te brengen.

In de eerste plaats wat het sanitair materieel betreft. Stel dat een bevelvoerend generaal, die zelf behoefte heeft aan materieel, de hand legt op ambulances of sanitaire voorraden der tegenpartij. Hij zou dan verplicht zijn dit materieel, hetwelk hij zelf noodig heeft, terug te zenden! Dat is waarlijk te veel geveerd; *charité bien ordonnée commence par soi-même*.

Men kan van den bevelhebber niet vorderen, dat hij zijne manschappen aan dringend noodige verbandmiddelen of andere hulpmiddelen gebrek laat lijden, zijne eigen weerkracht dus vermindert, om de tegenpartij te voorzien. Eene conventie, die dat eischt, draagt de kiem van niet-nakoming in zich. Dr. ROMEIJN trouwens ziet dit in, en wenscht den aanvoerder te dien opzichte meerdere ruimte te geven.

Hetzelfde geldt voor het personeel. Ook hier kan het voorkomen, dat een bevelhebber geneesheeren van de tegenpartij in zijne macht krijgt, terwijl eigen geneeskundigen ontbreken of in onvoldoende getale aanwezig zijn. Nu kan men dien aanvoerder wel voorschrijven zijne gewonden of zieken onverzorgd of slecht verzorgd te laten en de vreemde geneesheeren naar hun troep te zenden, maar hij zal dit natuurlijk niet doen. Het is zijn plicht te zorgen, dat de gezondheidstoestand zijner troepen en hun moreel, dat daarmee nauw samenhangt,

zoo goed mogelijk zijn, en indien de conventie hem zulks belet, dwingt men hem die conventie te overtreden.

Die overdreven eischen hebben ongetwijfeld tot vele van de zoogenaamde schendingen der conventie geleid. De schuld lag echter niet voornamelijk bij de generaals, doch bij de conventie zelve.

M. i. moet daarom de neutraliteit beperkt worden en wel in dien zin, dat de verplichting om het sanitair materieel en personeel naar hun leger terug te zenden slechts dan besta, wanneer de toestand van het eigen leger dit veroorlooft.

Houdt men vreemde geneesheeren of voorraden onder zich, dan zal men zich omtrent de noodzakelijkheid hiervan moeten kunnen verantwoorden. Op den voorgrond sta bovendien, dat die terughouding niet mag geschieden om den vijand daarvan te berooven, doch alleen om in eigen behoeften te voorzien.

Ik eindig, waarmede ik begonnen ben: Offert de militaire noodzaak niet op aan de eischen der humaniteit. Men vergete toch niet, dat de geneeskundige hulp eigenlijk oorlogshulp is, doordat zij vele valide menschen aan het leger teruggeeft en dus de slagvaardigheid daarvan verhoogt. In den Fransch-Duitschen oorlog b.v. zijn 17000 zieken en gewonden na geneeskundige behandeling weder in den velddienst teruggetreden. Men verlieze daarbij ook niet uit het oog den moreelen steun, dien een goed ingerichte sanitaire dienst den strijdenden verschaft, en hoe deze wellicht meer dan iets anders, gelijk Keizer WILHELM I in 1871 uitdrukkelijk erkende, noodig is om den moed bij den troep er in te houden. Niets toch moet ontmoedigender werken, dan het besef bij ziekte of verwonding zonder hulp aan zijn lot te worden overgelaten.

Het is dus al eene zeer groote concessie, dat die sanitaire hulp niet langer als oorlogshulp wordt beschouwd en dat zij, die zich daaraan wijden, aan de wetten van den oorlog zijn onttrokken en hun beroep ongehinderd mogen blijven uitoefenen. Men zij daarom matig in zijn verlangens en brenge het reeds verkregene niet door buitensporige eischen in gevaar.

Ik dank u, mijnheer de Voorzitter.

Dr. ROMELJN: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Alvorens over te gaan tot beantwoording meer speciaal van den geëerden inleider, zij het mij vergund het Bestuur van onze Vereeniging mijn welgemeenden dank te betuigen voor de uitnoodiging om in deze vergadering het een en ander omtrent de Conventie van Genève mede te deelen, en enkele denkbeelden te ontwikkelen ten opzichte van de a. s. herziening van die internationale overeenkomst.

Dankbaar ben ik voor die uitnoodiging, omdat ik het mij tot eene groote eer reken in *de* militaire vereeniging hier te lande een onderwerp, den Militairen Geneeskundigen dienst rakende, te mogen behandelen; dankbaar ben ik ook voor de tegemoetkomende welwillendheid, waarmede genoemd Bestuur mij gesteund heeft bij mijne eerste schreden op het pad der werkende leden van dit gezelschap.

In de tweede plaats voel ik mij verplicht aan den Dir. Off. v. Gez. 2e kl. QUANJER, die wel de goedheid heeft willen hebben de bespreking van mijn opstel in te leiden. Ik ben hem dankbaar voor de heusche wijze, waarop hij mijn persoon en mijn werk beoordeeld heeft; zijne critiek wordt door mij op zeer hoogen prijs gesteld, te meer, wijl zij van zoo bevoegde zijde komt. Dat hij mij te voren inzage gaf van zijne beschouwingen, waardeer ik zeer. De beantwoording daarvan werd mij zoodoende heel wat gemakkelijker gemaakt, terwijl de behandeling van het onderwerp er slechts door kan winnen.

Met vreugde kan ik constateeren, dat de geachte inleider het met de hoofdzaak, de quintessence van mijn opstel eens is. Tegen mijne opvatting van de verhouding tusschen oorlog en philantropie heeft hij blijkbaar geene bezwaren, met mijne appreciatie van medegedeelde toestanden en gebeurtenissen kan hij zich in den regel vereenigen. Evenmin als mij komt het hem noodzakelijk voor, dat de vrijwillige ziekenverpleging in de nieuwe Conventie afzonderlijk genoemd wordt; evenals ik vindt hij het noodig, dat de uit neutrale landen gezonden hulp zich van de slagvelden en hunne omgeving verwijderd houde.

Omtrent het vraagpunt van den »drapeau national" en nog tal van andere quaesties zijn wij het geheel eens.

Bestaat ten opzichte van de hoofdzaken alzoo geen verschil van opinie tusschen ons, dan kan het niet anders, of de punten, waartusschen overeenstemming nog ontbreekt, of althans niet zoo duidelijk voor den dag komt, betreffen alleen bijzaken.

De beschouwingen, door den inleider ten beste gegeven, zijn van onmiskenbaar belang bij de studie van ons onderwerp; veelal vormden zij bovendien waardevolle aanvullingen van hetgeen in mijn opstel werd medegedeeld.

Gaarne wil ik nu van de mij gegeven gelegenheid gebruik maken om den geachten inleider te beantwoorden en mijne inzichten, voor zoover die van zijne opvattingen afwijken, te verdedigen. Ik zal daarbij de volgorde bewaren, die door den bevoegden spreker gekozen werd.

De meening van dezen, dat het materieel van de vrijwillige ziekenverpleging mogelijk wel buiten de Conventie om in de neutraliteit zoude deelen, omdat het particulier eigendom is, en daarom volgens de Conventie van den Haag reeds gespaard zoude worden, kan ik niet deelen.

Wanneer de Overste betoogt, dat geneeskundig materieel der vrijwillige ziekenverpleging in art. 53 van het te 's-Gravenhage vastgestelde »Règlement concernant les lois et coutumes de la guerre sur terre" niet genoemd wordt bij de particuliere bezittingen, die in den oorlog, zij 't ook tijdelijk, door de tegenpartij kunnen in bezit genomen worden, en dat daaruit wellicht al zoude volgen, dat het niet vatbaar is om te worden geconfiskeerd, dan vergeet hij, dat, waarop later nog gewezen zal worden, de Haagsche Conferentie ook besloten heeft zich buiten alles te houden, wat tot de competentie behoort van de internationale bijeenkomst, waarin over korten tijd de noodige wijzigingen in de Conventie van Genève zullen besproken worden. Aan het in bovengenoemd artikel niet noemen van geneeskundig materieel is derhalve m. i. in het geheel geene beteekenis te hechten. Een goede geneeskundige

dienst verhoogt ontegenzeggelijk de weerkracht van een leger. Toen de oorlog van 1870/71 ten einde was, vergat Keizer WILHELM dan ook niet om van het »Central-Komit  zur Pflege im Felde verwundeter und erkrankter Krieger" te verklaren, dat het er toe bijgedragen had om »der Armee unter den schweren M hsalen des Krieges die Freudigkeit und Kraft zu erhalten." (TREPPE, *Freiwill. Krankenpfl. im Kriege*, 54-55).

Dat hulpmiddelen, die in staat zijn om de weerkracht van een leger te vergrooten, die er verder toe bijdragen om de strijders bij de vele moeilijkheden, die zij doorleven, opgewekt en krachtig te houden, door den vijand zouden gespaard worden, alleen omdat zij particulier eigendom zijn, wil er bij mij niet in. Wordt het nuttig geoordeeld, dergelijke hulpmiddelen niet vatbaar te maken om later tot welkome buit te worden verklaard, dan moet dit vooruit overeengekomen worden, zelfs, wanneer er alleen sprake is van geneeskundig materieel der vrijwillige zieken- en gewondenverpleging.

In het vorige jaar is te Parijs verschenen een, 370 blz. dik, boek van den docteur en droit LOUIS GILLOT, getiteld: »La revision de la Convention de Genève." Het B. I. T. XXXIII, p. 176, zegt er van: »C'est   notre connaissance le travail le plus complet qui ait paru sur ce sujet", en genoemde heer is het blijkbaar geheel met mij eens, want ook hij wil, dat de nieuwe Conventie van Genève de bepaling bevat, dat het geneeskundig materieel te velde, zoo lang het niet gebruikt wordt voor aan den tegenstander vijandige handelingen, of zoo lang het niet aan zijne bestemming onttrokken wordt, niet kan buit gemaakt worden. Ik blijf derhalve bij mijne opvatting, dat deze clause in de nieuwe Conventie ook niet mag ontbreken.

Voor het materieel der vrijwillige ziekenverpleging, die in het achterland werkzaam is, behoeft m. i. geene afzonderlijke bepaling gemaakt te worden. Dringt de tegenpartij tot dat achterland door en neemt zij d ar het bestuur en daarmee de verplichting over om in de geneeskundige behoeften te

voorzien, dan komt de vrijwillige hulp tegenover haar te staan precies in dezelfde verhouding als zij vroeger tegenover het oude gouvernement stond. Evenmin als nu dit er aan zoude gedacht hebben, de bezittingen der vrijwillige ziekenverpleging later niet meer terug te geven, zal, dunkt mij, het nieuwe bestuur dit doen, wanneer slechts met zekerheid kan aangetoond worden, wat wél en wat niet particulier bezit dier vrijwillige hulp is, en daarbij de gedachte aan knoeien kan worden buitengesloten.

Voor de vrijwillige ziekenverpleging uit neutrale Staten is aan deze voorwaarde gemakkelijk te voldoen, wanneer zij hare bezittingen slechts gemerkt heeft met een R. K., vergezeld van het landswapen, en de voorwerpen voorkomen op de inventarissen van de uit het betreffende land medegebrachte of nagezonden goederen.

De Overste meende, dat ik te ver ga, wanneer ik beweere, dat de Vereeniging het R. K. nooit in eene internationale diplomatieke overeenkomst wordt genoemd, en las om dat aan te toonen een tweetal artikelen voor uit de Conventie van den Haag. Hoe ik echter ook toelusterde, ik heb den naam van de nog niet internationaal officieel erkende Vereeniging het R. K., die in 1863 te Genève werd opgericht, en die gesticht werd om hulp te verleen en aan de gekwetsten op de slagvelden, daarin niet vernomen. Maar bovendien staat in mijn opstel: De groote Vereeniging het R. K., die hare vertakkingen tegenwoordig wel in alle beschaafde landen heeft, is, voor zoover zij ten doel heeft het hulp verleen en aan *gewonde krijgslieden te velde*, nooit in eene internationale diplomatieke overeenkomst genoemd. De Haagsche Conferentie nu heeft zich met de aan gewonde krijgslieden te velde te verleen en hulp niet beziggehouden. Ik kan derhalve nog geene aanleiding vinden om, wat ik op blz. 526 mededeelde, te wijzigen of aan te vullen.

Waar de geachte inleider spreekt van eene door mij op blz. 532 aangeheven klacht over het feit, dat de vrijwillige

ambulances zich niet steeds in alle opzichten met den haar door de Medische Commissie aangewezen werkkring konden vereenigen, en dat men het somwijlen niet wenschelijk vond, het maken van plannen voor de toekomst geheel aan dit lichaam over te laten, moet ik opmerken, dat er van eene *klacht* van mijn kant in het geheel geene sprake is; ik constateerde alleen het feit.

In Afrika kreeg ik den indruk, dat een der redenen voor dit feit gelegen was in de omstandigheid, dat men leefde in een vrij land, waar niemand over een ander te commandeeren had. Noch Dr. LINGBEEK, noch Dr. BIERENS DE HAAN, noch Dr. VAN LEERSUM, noch kapitein Jhr. RAM, noch de bekende FREDERIK ROMPEL, die allen mijn opstel gelezen hebben en mij hun indruk daarvan mededeelden, hebben in mijne opvatting in deze iets gezien, wat minder juist was. Zij hebben er mij althans niet over geïnterpelleerd. Wanneer niettemin de geachte inleider meent in deze quaestie met mij van opinie te moeten verschillen, dan kan ik hem dit natuurlijk niet euvel duiden; het is eene quaestie van indruk, van smaak, waarover niet te twisten valt.

Ik zoude dit punt, dat trouwens al van heel gering belang is, niet eens aangeroerd hebben, ware het niet, dat het mij onbeleefd toescheen, door over de ten deze geleverde beschouwingen te zwijgen, den schijn aan te nemen die niet te achten. Als aanvulling van wat ik mededeelde zijn zij daarenboven ongetwijfeld van niet te miskennen waarde.

Het onderwerp staat in nauw verband met de vraag, of de vreemde ambulances, die tijdens den oorlog bij de Boerenlegers dienst deden, al dan niet daarbij ingelijfd waren, m. a. w. óf zij al dan niet waren gehouden, de bevelen op te volgen van de Medische Commissie, die toezicht had te houden over al de medische belangen in het geheele land. (N. R. K. 1899—1901, blz. 341).

De opinies hieromtrent zijn verschillend, evenals aangaande zoovele toestanden in den Boerenkrijg. Terwijl de een mij verzekert, dat de vreemde ambulances zeer zeker geene Boeren-

ambulances waren geworden en dat de Medische Commissie met die buitenlandsche vrijwillige hulp niets had uit te staan; dat de laatste wel overleg met die Commissie konde plegen, doch tot niets gebonden of verplicht was, vindt een ander het weer niet zoo zeker, dat die ambulances uit neutrale Staten zulk eene groote vrijheid hadden. Het zal wel nimmer tot ieders genoegen uitgemaakt worden, wie in deze gelijk heeft, en daarom liet ik in mijn opstel beschouwingen over deze aangelegenheid maar achterwege.

Het geldt hier natuurlijk de vraag: is de uit neutrale Rijken aangevoerde vrijwillige hulp al dan niet onderworpen aan het opperbestuur van den militairen geneeskundigen dienst in het land, dat men helpen wil. Theoretisch natuurlijk zeker, doch in de practijk is het wellicht altijd eenigszins anders geweest. In elk geval is de Zuid-Afrikaansche oorlog al in de laatste plaats geeïgend om op dergelijke vragen een antwoord te krijgen, dat voldoende waarde heeft om er zich later op te kunnen beroepen.

Tegen de meening, dat dergelijke neutrale ambulances in het leger, dat zij te hulp komen, zouden moeten worden geïncorporeerd, is al direct aan te voeren, dat de meeste legers er nog niet op ingericht zijn om ook vrouwelijke hulp in zich op te nemen.

Bij zijne beschouwingen over schending van het R. K. embleem, waar dit b. v. gedragen werd door lieden, die er geen recht op hadden; waar door de tegenpartij geschoten werd op door het R. K. insigne beschermde inrichtingen, of waar troepenverplaatsingen enz., wederrechtelijk plaats hadden onder beschutting van de R. K. vlag, zegt de Overste o. a.: »Alleen hebben de omstandigheden medegebracht, dat dergelijke schendingen der Conventie meer hebben plaats gehad, dan in vroegere oorlogen." Het zoude mij leed doen, wanneer deze uitspraak berustte op hetgeen door mij in mijn opstel werd medegedeeld. Het was volstrekt niet mijne bedoeling tot eene dergelijke meening aanleiding te geven, die niet de

mijne is. Ik heb juist beweerd, dat ook deze krijg heeft aangetoond, dat de grondbeginselen van de Conventie van Genève meer en meer gchuldigd worden, en dat men van die grove zonden, in vroegere oorlogen herhaaldelijk tegen haar begaan, nu bijna niet meer hoorde.

Mijn wensch om het bij den vijand verblijvende geneeskundige personeel door dezen te doen behandelen en betalen als de gelijken in rang, graad of betrekking in diens eigen leger, berust op mijne zucht om de uitvoering der Conventie zoo gemakkelijk mogelijk te maken. Deze wijze van handelen toch komt mij, althans bij de landmacht, veel eenvoudiger voor dan die door Overste QUANJER genoemd, in navolging van het bepaalde in de Conferentie van den Haag nopens de zeemacht, om aan het bedoelde personeel het geheele genot van zijn tractement te verzekeren. Ik vermeldde mijne opinie in deze, omdat ik bovendien niet inzie, waarom bij de a. s. herziening van de Geneefsche Conventie hetzelfde zal bepaald worden voor den oorlog te land, wat vier jaren terug door andere lieden als het meest practische voor den zee-oorlog geoordeeld werd.

De geachte inleider heeft enkele mijner wenschen besproken, die reeds tot de vervulde zouden behooren, en haalde daarbij artikelen aan van de Conventie van den Haag, waarin reeds hetzelfde zoude uitgedrukt zijn.

Deze mededeeling heeft mij in zekeren zin groot genoegen gedaan. Wanneer door mij toch, onvoldoende bekend met, of althans onafhankelijk van het bepaalde in eene vroegere Conventie, wenschen genoemd worden, waarvan enkele reeds opgesteld werden in eene Conferentie van allerlei knappe lieden, dan zoude dit wellicht, zoo meende ik, tevens een gunstig licht op mijne andere overwegingen werpen.

Hiertegen zoude echter in het midden te brengen zijn, dat het nooit de bedoeling kan wezen, reeds bestaande bepalingen nog eens als nieuwe voor te stellen en dat ik mij aan eene groote onbeleefdheid tegenover de Vereeniging zoude schuldig maken, door mij op die wijze van mijne opdracht te kwijten.

Ook nu weer blijkt het nut van de regeling, dat de opstellen te voren gedrukt bij de leden worden rondgezonden en de bespreking daardoor degelijker en minder gehaast kan zijn.

Zonder deze nieuwe regeling toch zoude ik door den Overste QUANJER, allicht meer dan ik verdiende, van slordigheid beschuldigd worden, en zoude mij waarschijnlijk de gelegenheid ontbroken hebben mij, na overdenking der quaestie, voldoende te verweren. Nu zal het mij geene moeite kosten om het aantal van de „enkele” mijner wenschen, die reeds vervuld zouden zijn, tot nihil te reduceren.

Gelijk ons de geachte inleider mededeelde, wordt in art. 14 van de Haagsche Conventie bepaald, dat, ten behoeve van de krijgsgevangenen, bij het begin der vijandelikheden „bureaux de renseignements” moeten worden opgericht. Deze bureaux worden belast met alles, wat de gevangenen betreft; zij verzamelen alle mogelijke inlichtingen daaromtrent en verstrekken die weder aan hen, die er om *vragen*. Ten slotte houden zij zich onledig met het verzamelen van wat als particulier eigendom op de slagvelden gevonden werd. Vergelijkt men hiermede mijn wensch op blz. 599, dan bemerkt men direct, dat deze geheel wat anders inhoudt. Vooreerst wensch ik, dat alle inlichtingen, die door een der belligerenten verzameld werden omtrent de in zijne handen gevallen krijgsgevangenen en aangaande de vijandelijke dooden en gewonden, die hij op het slagveld gevonden heeft, zoo spoedig en zoo volledig mogelijk aan de tegenpartij *gezonden* worden, o. m. opdat de betreffende familieleden niet langer dan hoog noodig is, in ongerustheid verkoeren en verder om de tegenpartij eenigszins vlug in de gelegenheid te stellen nit te maken, wie niet en wie vermoedelijk wel tot de vermisten zullen moeten worden gerekend.

Om het hiervoor noodige onderzoek zoo weinig mogelijk lastig te maken, wensch ik bovendien, dat de legerbesturen de verplichting op zich nemen, hunne militairen te voorzien van een *identiteitsbewijs*. Dit is evenwel nog niet alles. Wil eene dergelijke administratie eenigermate correct en vlug werken, dan moet zij gehouden worden door eenigszins ontwikkelde en in alle

opzichten betrouwbare personen, die zich zoo min mogelijk met andere oorlogszaken behoeven te bemoeien en die men zonder vrees voor schending der neutraliteit zooveel mogelijk vrijheid kan verleen en in hunne bewegingen. Aan al deze voorwaarden kan voldaan worden, wanneer dat werk geschiedt onder bescherming van het R. K. en wanneer daarenboven de overeenkomst daaromtrent opgenomen wordt in de Conventie van *Genève*.

Ten opzichte van deze zaak kan ik nog mededeelen, dat ook de vroeger reeds genoemde GILLOT in 1902, dus na het sluiten van de Haagsche Conferentie, het volgende artikel in zijn »Projet de Convention révisée» opnam: »L'identification des blessés, des malades et des morts sera faite avec soin; à cet effet un signe de reconnaissance individuel est adopté par chaque État pour ses soldats; ce signe sera communiqué aux États contractants dès le temps de paix. Chaque belligérant remettra le plus tôt possible à l'adversaire un état nominatif des blessés, des malades et des morts ennemis tombés entre ses mains.»

Minder dan de geachte inleider heb ik rekening gehouden met wat op de Haagsche Vredesconferentie bepaald werd, omdat deze 1° verklaarde, dat de verplichtingen der belligerenten ten opzichte van de behandeling der zieken en gekwetsten geregeld worden door de C. v. G. van 22 Augustus 1864, behoudens de veranderingen, welke daarin nog zullen kunnen aangebracht worden; zij 2° bepaalde, dat de C. v. G. ook van toepassing is op de zieken en gekwetsten, die op neutraal terrein vastgehouden worden, en zij 3° eene uitnoodiging richtte tot de Zwitsersche Regeering om binnen korten tijd eene internationale conferentie bijeen te roepen, ten einde na te gaan, welke veranderingen in die C. v. G. zijn wenschelijk te achten.

Uit deze omstandigheden meende ik te mogen afleiden, dat het nooit de bedoeling van de samenstellers der Haagsche Conventie kan geweest zijn om, door hetgeen zij bepaalden, de personen, die later voor de herziening der C. v. G. zullen

hebben te zorgen, in hunne vrijheid te dien opzichte te belemmeren.

Wanneer de Overste meent, dat de in de tweede plaats zoo even door hem genoemde wensch overbodig is, omdat ook die al door de Haagsche Conferentie vervuld zonde zijn, dan vergist hij zich in zooverre, dat door mij gevraagd wordt, dat een neutrale Staat ontruimingen van zieke en gekwetste militairen uit den oorlog *moet* doorlaten, zoo dit gevraagd wordt en wanneer het belang dier zieken enz. dit eischt en onder de noodige voorzorgsmaatregelen ten opzichte der neutraliteit, terwijl vroeger alleen besloten werd, dat neutrale Staten zulke ontruimingen *kunnen* toelaten.

Men begrijpe mijne bedoeling: vroeger werd, zooals de Overste ons mededeelde, uitgemaakt, dat wanneer overwegingen van menscheijkheid en hygiëne een neutralen Staat doen besluiten om gewonde of zieke soldaten over zijn grondgebied te laten trekken, hierdoor *niet* te kort gedaan wordt aan de plichten der neutraliteit. In verband nu met de stelling: »Soweit Natur und Vorrecht des Krieges es irgend gestatten muss die Humanität zugelassen werden», wilde ik iets verder gaan dan in den Haag bepaald werd en onderwierp ik derhalve aan het oordeel mijner lezers, of het niet wenschelijk zoude zijn, dat neutrale Staten, nu zij geene vrees meer behoeven te koesteren, dat zij daardoor de neutraliteit zouden schenden, zich in het groote belang der humaniteit de verplichting oplegden, zieke en gekwetste soldaten, die *zonder nadeel voor hun toestand geen anderen weg zouden kunnen nemen*, over hun grondgebied te laten trekken.

Ik had daarbij alleen het oog op die zendingen, welke eene oorlogvoerende partij in het belang van de zieken en gewonden harer eigen troepen en om een grooten omweg te voorkomen, over neutraal terrein zoude moeten transporteeren. Ik beschouwde deze evacuaties als regel.

Dat een der belligeranten zendingen van andere dan ernstig gewonde of zwaar zieke krijgsgevangenen, alzoo van zulke,

die gedurende den oorlog toch niet meer zouden kunnen dienen, over neutraal terrein zouden willen evacueeren, kwam mij voor zóó zeldzaam te zijn, dat daarover niet afzonderlijk zoude behoeven te worden gesproken.

Evenmin toch als het meer dan misschien eene enkele maal voorgekomen is, dat eene oorlogvoerende partij de in zijne macht zijnde gewonde krijgsgevangenen zonder meer over eigen terrein naar hun land terugzond, zal hij dit doen, wanneer het bovendien nog aanbeveling zoude verdienen, die terugzending over neutraal terrein te doen plaats hebben.

Dat, wanneer een der belligeranten, hetij uit overwegingen van menschelijkheid en hygiëne, hetzij geheel onvrijwillig, gewonde en zieke krijgsgevangenen op neutraal terrein overbrengt, de betreffende neutrale Staat handelt, zooals is voorgeschreven in art. 59 van de Haagsche Conventie »concernant les lois et coutumes de la guerre sur terre,» daar heb ik natuurlijk niets tegen. Alleen wensch ik, dat in dergelijke gevallen het neutrale Rijk die evacuaties, welke dan zeer zeker in het belang van den gewonden en zieken soldaat zullen zijn, al weer *moet* toelaten.

Aan mijn bovenbedoelden wensch is alzoo nog niet voldaan; en, daar tegen de vervulling er van door den begaafden spreker geene bezwaren geopperd werden, geeft mij dit aanleiding om aan te nemen, dat ook hij, met mij, de vervulling er van mogelijk en nuttig oordeelt.

De geachte Overste meent, dat ten opzichte van nog een mijner wenschen alreeds eene regeling getroffen is bij de Haagsche Conventie, althans voor den zeeoorlog, en dat daarmede uitteraard eene overeenkomstige voor de landmacht wordt in het vooruitzicht gesteld. Hij heeft daarbij eenerzijds op het oog, hetgeen onder mijne conclusies gezegd wordt omtrent het terugzenden van krijgsgevangenen, die voor den dienst ongeschikt zijn te achten, en anderzijds, wat de Conventie van *den Haag* te dien opzichte bepaalt voor den zeeoorlog.

Gelijk ik zoo even reeds opmerkte, kunnen de bepalingen in

de Conventie van *den Haag* nooit reden zijn om de betreffende onderwerpen als uitgemaakt te beschouwen bij de bespreking van wenschen ten opzichte van de Geneefsche Conventie, de overeenkomst tot verbetering van het lot der gewonden bij de *legers te veld* in oorlogstijd. De Haagsche Conferentie toch hield zich alleen met de C. v. G. bezig, voor zoover deze van toepassing is op den oorlog ter zee.

De predikanten, in de lagers der Boeren aanwezig, waren daar in de eerste plaats om de godsdienstoefeningen te leiden, derhalve voor de gezonden. Daarom woonden zij te midden van de Burgers; zij behoorden niet tot de ambulances, die zij evenwel natuurlijk geregeld bezochten, wanneer er zieken of gewonden aanwezig waren.

Geheel eens ben ik het met den inleider, dat zij *rechters* geene aanspraken konden doen gelden op bescherming volgens de Conventie van *Genève*; ik ga evenwel niet met hem accoord, wanneer hij de meening zoude willen doen postvatten, dat de geestelijken in den oorlog, om van de voordeelen der Geneefsche Conventie te kunnen genieten, zich uitsluitend met zieken en gewonden zouden mogen bezighouden. Ware *dit* toch het geval, dan zoude de bepaling weinig waarde hebben, aangezien elk rechtgeaarde aalmoezenier, zoo hij al niet uit zich zelf zoude weigeren die voordeelen tot zoo hoogen prijs te koopen, wel zedelijk *verplicht* zoude zijn dit te doen.

Ook, dat eene opwekkende preek voor niet gewonden eene niet neutrale daad zoude zijn, meen ik in twijfel te moeten trekken, zoo lang geene sprake is van een godsdienstoorlog of van een, waarin de belligeranten een verschillenden godsdienst belijden, en in dit verschil eene oorzaak zoude kunnen gevonden worden om de troepen op te wekken en aan te moedigen, zooals dat b.v. voorgesteld wordt op algemeen bekende afbeeldingen uit den Fransch-Duitschen oorlog, waarin men Fransche troepen op het gevechtsterrein ziet aanvuren door met het kruis in de vooruitgestrekte hand in de richting van den vijand voortstormende geestelijken.

Welke houding zouden de geestelijken te velde wel moeten aannemen, wanneer het hun verboden was hunne kudden moed in te spreken, b.v. door bij hen de vrees voor den dood te verminderen, en door hen te wijzen op een beter leven hierna? Zoude men het een geestelijke te velde ook wel kwalijk kunnen nemen, wanneer hij zijne hoorders voorhoudt, dat zij moed moeten houden, dat de zaak, waarvoor zij strijden, eene rechtvaardige is, dat vaderlandsliefde gerangschikt wordt onder de eerste deugden?

Direct geef ik toe, dat dergelijke toespraken niet absoluut neutraal zijn; men kan evenwel gerust aannemen, dat zij bij beide partijen gehouden worden en elkaar derhalve neutraliseeren. Eischt men voor de geestelijken volstrekte neutraliteit om van de hun toegekende voorrechten te mogen genieten, dan eischt men het onmogelijke en ware het oneindig veel beter over deze categorie van menschen in de C. v. G. geheel te zwijgen.

Ik heb de predikantenquaestie in mijn opstel vermeld, niet omdat ik meende, dat de Boeren-dominés, in verband met de wijze waarop zij de bepalingen der C. v. G. naleefden, *recht* zouden hebben kunnen doen gelden op de bescherming dier conventie, doch alleen, wijl zij tot eene categorie van personen behooren, welke in die overeenkomst genoemd worden.

Naar aanleiding van de beschouwingen van den bevoegden inleider over het incident te *Elandsfontein* en den aldaar buit gemaakten hospitaaltrein het volgende.

Wanneer men de bepalingen van de C. v. G. betreffende het geneeskundig materieel overleest, dan komt men alda tot de conclusie, dat aan de wetten van den oorlog onderworpen is dat der vaste militaire hospitalen, terwijl alle materieel te velde, alzoo alles, wat in verband met de opstellingen der troepen aan geene vaste plaats gebonden is, niet vatbaar wordt gerekend om te worden buitgemaakt. In de Conventie wordt dit niet confiskeerbare materieel samengevat onder den naam van ambulancematerieel. De verbinding tusschen

de vaste militaire hospitalen en de bewegelijke verbandplaatsen en veldhospitalen wordt gevormd door ontruimingen, evacuaties. Het is nu de vraag, waartoe het materieel dier ontruimingen te rekenen is, tot dat der vaste hospitalen of tot dat der ambulante ziekeninrichtingen te velde. Het bedoelde materieel bestaat uit de ziekenwagens enz., behorende tot de geneeskundige inrichtingen te velde en uit ter plaatse gerequireerde voertuigen. Vaste militaire hospitalen beschikken niet over materieel in geschikten vorm en voldoende hoeveelheid om, zij 't ook slechts gedeeltelijk, in het vervoer van de zieken en gekwetsten te velde naar de hospitalen achteruit te kunnen voorzien.

Het materieel voor de evacuaties moet derhalve gerekend worden tot het ambulancematerieel en behoefde daarom ook niet afzonderlijk genoemd te worden bij de evacuaties, bedoeld in art. 6, waarin blijkbaar alleen sprake is van zieken en gewonden benevens van hunne begeleiders. Aangezien nu in Z. Afrika die ontruimingen bewerkstelligd werden met hospitaaltreinen, die trouwens ook veelal, als daar aanleiding voor was, de functie van hoofdverbandplaats of van veldhospitaal vervulden, was ook naar mijne meening de hospitaaltrein te *Elandsfontein* niet »liable to capture.»

Hiermede wil ik evenwel niet te kennen geven, dat ik het wenschelijk zoude vinden om ook in de nieuwe C. v. G. hospitaaltreinen voor niet confiskeerbaar te verklaren. Het tegendeel is waar, en daarom liet ik die inrichtingen in mijne conclusies ook onbesproken. Spoortreinen kunnen zich snel genoeg verplaatsen om dien, ook waar het hospitaaltreinen geldt, den eisch te stellen, dat zij maar tijdig zorgen moeten, het gevaar te ontvlieden. Naar mij omtrent het incident te *Elandsfontein* medegedeeld werd, had ook daár de trein gelegenheid te over gehad om zich tijdig nit de voeten te maken.

Krijgt een der belligeranten een hospitaaltrein van de tegenpartij in zijne macht, dan legt hij daarbij tevens de hand op de locomotief, die niet één geheel uitmaakt met den trein, en die derhalve elk oogenblik ook voor ander dan zieken-

transport kan gebruikt worden. Die locomotief geeft hij natuurlijk gedurende den tijd der vijandelijkheden onder geene voorwaarde terug; heeft hij haar zelf niet noodig, dan zal hij toch zorgen, dat zijne tegenpartij er verder geen nut van heeft. Hetzelfde kan voor de gewone wagens gelden. Van den geheelen trein zouden derhalve, behalve het aanwezige R. K. personeel, voor teruggave alleen in aanmerking kunnen komen die wagens, welke blijkbaar al in vredestand alleen voor ziekenopneming en vervoer gebouwd werden.

Ter voorkoming van allerlei moeilijkheden, die eene juiste toepassing der C. v. G. in dergelijke gevallen wellicht zouden onmogelijk maken, acht ik het daarom beter, dat hospitaal-treinen, door eene tijdige beweging achteruit, zorgen niet in 's vijands handen te vallen, en dat zij in de Conventie eenvoudig niet afzonderlijk worden genoemd.

De geachte inleider meent, dat in art. 6 der C. v. G. onder evacuaties of ontruimingen moeten worden verstaan de zendingen gewonde en zieke krijgsgevangenen, die met toestemming van de autoriteit, die hen in hare macht had, naar hunne haardsteden worden teruggestuurd.

Het komt mij voor, dat, wanneer deze verklaring de juiste was, men de betreffende tirade even goed in de Conventie had kunnen missen. Wanneer toch Rijk A onder geleide van zijn eigen personeel krijgsgevangenen uit Staat B aan dezen terugzendt, dan behoeven die evacuatiën toch wel niet in eene internationale overeenkomst neutraal verklaard te worden. Zoolang zij toch in Staat A zijn, beschermd door personeel van A, zal hun geen kwaad geschieden, en in Rijk B aangeland, zijn zij t'huis.

Wij zijn nu gekomen tot de vraag, in hoeverre de nieuwe C. v. G. misschien eene bepaling zal kunnen bevatten, die een belligerent na geheele of gedeeltelijke insluiting van zijne tegenpartij zoude kunnen verplichten voor deze geneeskundige hulp door te laten, wanneer zij daaraan groote behoefte heeft.

De geachte inleider meent, dat een te dien opzichte door mij ten beste gegeven voorstel in de gewenschte richting niet veel effect zoude sortceren, omdat het gecompliceerd werd door het aanhangsel: »wanneer de militaire belangen van de insluitende partij er niet door worden geschaad.» Hij is n.l. van opinie, dat die militaire belangen wel altijd geschaad zullen worden door toevoer van geneeskundige hulp aan de tegenpartij.

Het komt mij voor, dat de Overste en ik op het oogenblik niet hetzelfde verstaan onder militaire belangen, dat de eerste meer denkt aan belangen in bet algemeen, terwijl ik met militaire belangen meer op het oog heb die, welke verband houden met de tijdelijke opstelling der troepen, hun aantal, den geest, die er onder heerscht, hunne hulpmiddelen enz. in het kort die, welke ten opzichte van algemeene belangen, een meer tijdelijk en wisselend karakter hebben.

Wanneer twee Rijken met elkaar in oorlog zijn, dan mogen aangrenzende Staten den toevoer over hun grondgebied van verschillende zaken daarheen toelaten zonder de neutraliteit te schenden; alleen geene zendingen, die meer speciaal de militaire krachten zouden verhoogen en daardoor schade toebrengen aan de militaire belangen van de andere partij.

Zooals u allen bekend is, kwam b.v. bij het begin van den Z.-Afrikaanschen oorlog allerlei langs de haven van *Lourenço-Marquez* over neutraal Portugeesch grondgebied voor de Republieken binnen, ook met schepen, die te voren door een Engelschen kruiser onderzocht waren. Alles wat de militaire belangen der Engelschen kon schaden, zoude natuurlijk als contrabande beschouwd en niet doorgelaten zijn. Aan geneeskundig personeel en materieel werd echter nooit de doorgang betwist.

Ook den Engelschen en Portugeezen scheen het alzoo met mij toe, dat met de militaire belangen, waarvan in mijne voorstellen sprake is, andere bedoeld worden, dan de geachte inleider blijkbaar op het oog heeft.

Kan men nu, niettegenstaande de algemeene belangen van de insluitende partij er wellicht schade door lijden, toch van haar vergen, dat zij geneeskundige hulp onder de noodige

voorzorgen voor den anderen belligerent doorlaat? De Overste is hieromtrent niet zoo heel zeker, en ook van andere zijde werd ik op dit punt aangevallen.

»Ik keur», schreef mij een belangstellend lezer, »uw protest af tegen het niet doorlaten van ambulances in de tweede helft van den oorlog. Daardoor toch (het doorlaten) zou de Ausdauer van de tegenpartij verhoogd en dus de strijd verlengd zijn geworden, en al had dit slechts aan 100 Engelsche soldaten het leven gekost, dan reeds ware de Engelsche opperbevelhebber schuldig geweest tegenover zijn volk. Hij ware inhumaan tegenover het eigen leger geworden.»

De hier weergegeven opvatting is in alle opzichten in strijd met geest en letter van de C. v. G., die ten doel heeft de *verbetering van het lot der gekwetsten* bij de legers te velde in oorlogstijd, en die aldus begint: »S. A. R. le Grand-Duc de Bade, S. M. le Roi des Belges etc. *également animés du désir d'adoucir, autant qu'il dépend d'eux, les maux inséparables de la guerre, de supprimer les riquteurs inutiles et d'améliorer le sort des militaires blessés sur les champs de bataille*, ont résolu de conclure une Convention à cet effet et etc.»

Dat het opvolgen van de in de Conventie gehuldigde humanitaire beginselen voor een bevelhebber wel eens lastig kan zijn, zal iedereen toegeven, doch nog nooit heeft men vernomen, dat door dit opvolgen een generaal een gevecht verloren heeft. Als het naleven van de voorschriften der conventie werkelijk zulke gevolgen na zich konde slepen, dan zoude men niet herhaaldelijk waargenomen hebben, dat regeeringen tijdens of kort na een oorlog zich bij de C. v. G. aansloten.

Volgens mijn zoo even aangehaalden tegenstander zoude een veldheer, die het nu eens goed met zijne troepen meende, al niet beter kunnen doen dan te trachten in een oorlog zooveel mogelijk geneeskundig personeel en materieel van zijne tegenpartij in handen te krijgen om daardoor o. m. het uithoudingsvermogen zijner vijanden te verminderen en het einde van den oorlog te verhaasten.

Zoude CRONJÉ één dag langer hebben volgehouden, als in de latere dagen zijner insluiting geneeskundige hulp tot hem doorgelaten was? Het schijnt mij toe, dat die doorlating juist het tegenovergestelde effect zoude gehad hebben.

Om te meenen, dat door weigering van de doorlating van geneeskundige hulp in het besproken geval, dat alzoo door een wreeder voeren van den oorlog tot verkorting daarvan aanleiding zoude gegeven zijn en daarmede tot vermindering van de ellende, waaraan de Engelsche soldaten waren blootgesteld, zoude eerst door voorbeelden moeten aangetoond worden, dat in vroegere tijden de wreedste oorlogen tevens ook het kortst geduurd hebben.

De nieuw aangekomen geneeskundige hulp in een leger kan daar echter berichten van buiten inbrengen en daardoor den moed der troepen verhoogen! In algemeenen zin kan hierin geene reden voor weigering van den doortocht gevonden worden, daar die berichten een ander maal, even goed als tot volhouden, aanleiding zullen kunnen geven tot een spoedig beëindigen van den strijd.

Ten slotte denke men ook aan de mogelijkheid, dat slechts een gedeelte van de vijandelijke troepen gebrek aan geneeskundige hulp heeft, doordat het van de gewone hulpbronnen afgesloten is. Wordt nu de doortocht geweigerd, dan zal het andere deel van het leger er zich natuurlijk op toeleggen om représailles te nemen. En hierdoor wordt, zonder dat eenig nuttig effect er tegenover staat, de humaniteit steeds geschaad. Op die wijze wordt altijd weerwraak uitgeoefend op onschuldigen, en wordt nadeel toegebracht aan de over en weer toch al niet vriendelijke en prikkelbare gevoelens der strijdende partijen.

Door aan zijn tegenstander geneeskundige hulp te weigeren, gaat men weer terug op den weg van beschaving, onderling vertrouwen en humaniteit, en wordt niet voldaan aan den eisch: Berokken uwen vijand niet meer kwaad dan het doel van den oorlog eischt.

Overste QUANJER vindt mijn wensch te loven om in Nederland aan de Nederl. Vereeniging het R. K. het uitsluitend recht te verleen tot het voeren van het R. K. embleem, doch wil dat recht eerst dan toekennen, wannecr ons R. K. voldaan heeft aan eenige door hem gestelde eischen, wier tenuitvoerbrengring, zoo die al mogelijk is, toch, niettegenstaande veel werk en tal van moeiten en zorgen, wel eenige jaren zoude vragen. Het stellen van deze eischen komt mij onbillijk voor. De eerste de beste fabrickant kan zich wel het recht verzekeren om een bepaald handelsmerk te gebruiken met uitsluiting van anderen en zonder dat hij eerst zorg gedragen heeft, dat zijne waar in alle lagen der bevolking gunstig is bekend geworden. Juist door dat merk wordt hij geholpen zijn fabrikaat bekend te maken en het te doen onderscheiden van de producten van zijne concurrenten. Dat merk is hem tevens een prikkel, goede waar te leveren. Ik ben het volkomen met den geachten inleider eens, dat het een zegen voor ons leger, voor ons land en voor ons R. K. zelf zoude zijn, wanneer dit een trap van ontwikkeling koude bereiken, als wij dit waarnemen b.v. in *Duitschland* en *Rusland*, doch wil als hulpmiddel en als prikkel daartoe verbieden, dat ieder, die er lust in heeft, van het R. K. merk kan gebruik maken. Ik blijf er bij, dat »en temps de paix il faut préparer le *crédit*, dont doit jouir la Croix-Rouge pour remplir sa mission en temps de guerre.» Wannecr men thans in het dagelijksche leven bij ons aan het R. K. teeken denkt, dan denkt men tevens aan apotheken, aan verband- en instrumentwinkels, aan gelegenheden, waar nieuwmalthusiaansche middelen te koop zijn, aan drogistenwinkels enz., in 't kort aan tal van verkoopplaatsen, waar men in de eerste plaats het eigenbelang op het oog heeft, en die derhalve met het werkelijke R. K. niets te maken hebben.

Hiermede M. II. ben ik aan het einde gekomen van mijn antwoord op de beschouwingen van den geachten inleider; wat ik bij den aanvang reeds opmerkte, zal ook U gebleken zijn n.l. dit, dat de bespreking slechts bijzaken betrof.

Wanneer het mij daarbij is mogen gelukken den Overste QUANJER en de vergadering te overtuigen, dat, zoo er wellicht in die bijzaken nog geene volkomen overeenstemming verkregen is, ik voor mijne afwijkende inzichten goede gronden had, dan zoude ik dit uit den aard der zaak zeer op prijs stellen.

Het zij mij nu nog vergund, enkele aanvullingen te geven op hetgeen ik in mijn opstel mededeelde.

Tot de redenen, waarom vele zieke en gewonde Boeren er bezwaar in hadden in de uit Europa gezonden R. K. ambulances te worden verpleegd, moet, naar ik later vernam, ook gerekend worden de omstandigheid, dat zij vreesden hunnen vrouwen tot jaloerschheid aanleiding te geven, wanneer zij zich in het veld door »vrouwmenschen” zouden laten verplegen.

Op blz. 549 vermeldde ik, dat volgens Dr. VAN LEERSUM enkele leden zijner ambulance, vooral de vrouwelijke, zelfs naar eene avontuurlijke ontmoeting met de Engelschen haakten. Ofschoon dit eigenlijk wel niet noodig zal zijn, wil ik toch, ter voorkoming van mogelijk verkeerde beoordeeling, in het midden brengen, dat het niet mijne bedoeling was daarmede in één enkel opzicht iets onaangenaams over die zusters te zeggen. Ik wilde alleen weergeven: 1°. dat de houding der Engelschen tegenover het Boeren R. K. in die dagen van dien aard was, dat men door een tijdelijk verblijf binnen hunne liniën niet meende nadeel toe te brengen aan het doel, waarvoor men uitgetrokken was; en 2°. dat er als regel bij het Boeren R. K. geene vrees voor behoefde te bestaan, dat het, b.v. door uitgedrukte anti-Engelsche gevoelens, te kort zoude doen aan de neutraliteit.

Eene verdere aanvulling betreft het verhaal op blz. 550 omtrent de ambulance van Dr. RAMSBOTTOM. Volgens betrouwbare inlichtingen was de gevangenneming te *Tweertieren* te wijten aan het volgende. De papieren van de dokters dezer ambulance waren niet in volmaakte orde; zij hadden vlodertjes papier bij zich, zonder eenig stempel en zonder de handteekening van den President van den O. V. S. of van

den Vrijstaatschen Generaal. DR. WEBER, een Duitscher, erkende zelf, dat de Engelschen niet geheel ongelijk hadden, ook al waren alle doktoren ter goeder trouw.

Als aanvulling op mijne mededeeling, hoe de Engelschen de bepalingen van de C. v. G. naleefden, doordat zij ook op terreinen, waar de kans bestond in aanraking met den vijand te komen, ambulances met zieken en gewonden evacueerden te midden van gewapende troepen, moge nog dienen, dat Generaal KITCHENER, na de overwinning van DE WET te *Honingspruit* in Juni 1900, met een ambulancetrein, of beter gezegd in eene ambulance, van *Kroonstad* naar *Bloemfontein* kwam. In dienzelfden trein werd ook de zieke attaché van *Frankrijk* bij de Engelschen naar de Vrijstaatsche hoofdstad vervoerd. FREDERIK ROMPEL, die mij met deze gebeurtenis in kennis bracht, was zelf aan het station te *Bloemfontein*, toen KITCHENER met zijn staf uit den trein stapte.

Ten slotte nog de mededeeling, dat de weigering der Engelschen om in het latere gedeelte van den oorlog geneeskundige hulp voor de Boeren door te laten, werkelijk berustte op de overweging, dat zij meenden, dat het R. K. personeel in de Republikeinsche legers hun voorkwam niet voldoende te vertrouwen te zijn. Zoo lees ik in een mij ter inzage toegezonden brief van een bekenden Engelsingman, die zich ten opzichte van de Engelsingche verpleging in de Z.-A. hospitalen verdienstelijk gemaakt heeft, het volgende: »Ongelukkigerwijze beperkten de Boeren in sommige gevallen de leden van hun ambulancepersoneel, of althans sommigen van hen, die zich onder bescherming van het R. K. bewogen, niet strikt tot het werk, dat aan ambulances eigen is, en hierdoor is door het geheele verloop van den veldtocht een slechte indruk gemaakt.»

Na de groote overwinning van Generaal DE LA REY, waarbij o. m. Generaal METHUEN gevangen genomen werd, werden nog vele pogingen in het werk gesteld om bij deze gunstige gelegenheid te verkrijgen, dat weder ambulances bij de Boeren werden toegelaten, doch zelfs de grootste pro-Boers waren

hiertegen, omdat, naar zij meenden, de Boeren getoond hadden geen begrip te hebben van de verplichtingen der C. v. G.

Ofschoon hiertoe wel niet veel kans bestaat, hoop ik toch, dat mijn opstel ook ter gewenschter plaatse moge bijdragen tot de meening, dat in de overtredingen van het in 1864 te *Genève* bepaalde de Britten, op zijn zachtst genomen, een even groot aandeel hadden als hunne tegenstanders.

Thans blijft mij alleen nog over de Vergadering dank te zeggen voor de belangstelling in mijn opstel en de bespreking daarvan betoond.

Mocht het een zoowel als het ander er toe bijgedragen hebben om, vooral in ons leger, de belangstelling voor de Conventie van *Genève* en hare uitvoering op te wekken in de mate, die zij verdient en die noodig is om van hare bepalingen te profiteeren, zooveel als maar eenigszins mogelijk is, dan zoude ik mij zeer gelukkig rekenen.

De heer VERVLOET. Ik vrees, Mijnheer de Voorzitter, dat het geduld der Vergadering uitgeput begint te geraken. Toch zou ik gaarne nog in het kort op een paar, naar mijne meening niet onbelangrijke punten de aandacht willen vestigen. In de eerste plaats op het doorlaten van ambulances met hare zieken en gewonden over het grondgebied van neutrale Staten.

Van een human standpunt beschouwd, verdient zulk een voorschrift wel aanbeveling, van een militair standpunt niet. Speciaal voor ons land, welks leger slechts zelden, zoo ooit, een offensieven oorlog zal voeren, beschouw ik eene dergelijke regeling zeer nadeelig. Aan het »Charité bien ordonnée commence par soi-même" is herinnerd en bij het construeren van eene internationale overeenkomst is het plicht, dat men haar inhoud in de eerste plaats toetse aan de belangen van zijn vaderland. En zoo doende, zou ik mij nooit willen verenigen met eene dergelijke vergunning.

Tot toelichting hiervan stelle men zich voor, dat ons volk, in oorlog gewikkeld, zijn grond zal hebben te verdedigen tegen

een hoogstwaarschijnlijk overmachtigen indringer. Deze, gebruik makende van eene, bij internationale Conventie vastgestelde bepaling, organiseert een geregelde dienst tot vervoer van al zijne zieken en gewonden over neutraal gebied — b.v. over België — naar zijn eigen land. Wat wint hij daarmee? Dat al zijne operatie- en etappelijnen, waarlangs hij zijne levende en doode strijdkrachten aanvoert, daartoe geheel vrij blijven. Ongestoord kan hij dan zijn vernielingswerk voortzetten en verhaasten. Niets heeft hij daarbij te vreezen van opeenhooping, stoornis of belemmering op zijne lijnen; van wat men uitdrukt met het woord »encombement.” De niet alleen materiele, maar ook zeker en stellig morele voordeelen, die hij zich daardoor verzekert, zijn kolossaal. Uitwerking in bijzonderheden is hier geheel onnoodig. Eene dergelijke bepaling, hoe philanthropisch ook bedoeld, zou ons onberekenbaar kunnen schaden bij de verdediging van ons vaderland, en daarom mag zij ook nooit worden aanvaard.

Neutrale landen moeten neutraal blijven. De Conventie mot hare oorspronkelijke bedoeling om op het slagveld zelf zieken en gewonden zoo spoedig mogelijk en ongestoord te kunnen helpen en te redden, mag niet het middel worden om de strijdende partijen, meestal de zegevierende voorwaartsdringende, bij hare krijgsverrichtingen, in hare gevolgen onberekenbare diensten te bewijzen met al de daardoor mogelijk geworden misbruiken.

In den oorlog van 1870 werd door Duitsche bevelhebbers getracht hunne zieken en gewonden door België heen naar eigen land terug te zenden. De Belgische Regeering oordeelde zulks in strijd met strikte neutraliteit en verklaarde dit alleen te kunnen toestaan zoo Frankrijk geen bezwaar maakte. Dat Rijk echter verzette er zich wel degelijk tegen met de verklaring, dat zoodanige vergunning aan een der oorlogvoerenden in strijd moest worden geacht met de plichten van een neutralen Staat. Artikel 59 van het »Reglement betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land.” vastgesteld ter Haagsche Vredesconferentie in 1899, (*Stsblad* n° 126 van 1900) luidt als volgt :

»De neutrale Staat kan den doortocht van gewonden en zieken, behoorende tot de oorlogvoerende legers, over zijn gebied toestaan onder voorbehoud, dat de treinen, die hen zullen aanbrengen, noch oorlogspersoneel noch oorlogsmaterieel zullen vervoeren. In zoodanig geval is de neutrale Staat verplicht de ter zake vereischte maatregelen van veiligheid en toezicht te nemen.

»De gewonden of zieken, die onder deze voorwaarden door een der oorlogvoerenden op het neutrale grondgebied zijn gebracht en tot de tegenpartij mochten behooren, zullen door den neutralen Staat moeten onder bewaring worden gesteld, zoo dat zij niet op nieuw kunnen deelnemen aan de krijgsverrichtingen. Deze zal dezelfde plichten hebben ten aanzien van de gewonden of zieken van het andere leger, die hem toevertrouwd mochten zijn.»

Uit dit artikel blijkt, dat het vervoer over neutraal gebied geheel facultatief is gelaten en geen enkele Staat gedwongen kan worden een vervoer van zieken en gewonden over zijn grondgebied toe te laten, zoo hij daaruit verwickelingen vreest voor eigen land. Bovendien is hij verplicht al die zieken en gewonden vast te houden en te bewaken (interneeren). Dat is inderdaad genoeg. Door nog meer te gaan eischen zou de, op andere punten zoo gewenschte herziening en aanvulling der Conventie wel eens schipbreuk kunnen lijden.

Bij de Wet van 9 Juli 1900 (*Staatsblad* N°. 125) is voor Nederland van kracht verklaard de Overeenkomst, den 29 Juli 1899 ter Haagsche Vredesconferentie aangegaan, waarbij voorschriften zijn vastgesteld tot toepassing der beginselen van de Conventie van Genève bij zee-oorlogen. Bij die afkondiging heeft echter de Koningin zich het recht voorbehouden om artikel 10 dier Overeenkomst te schorsen, nu andere Staten dat artikel ook slechts voorwaardelijk hebben aanvaard. 1) Zeer wenschelijk, ja dringend noodig is het, dat dergelijke, in hare naleving of opvolging geheel onzekere bepalingen, in de her-

1) Bedoeld artikel luidt als volgt: „De schipbreukelingen, gewonden of zieken, ontscheept in eene neutrale haven met toestemming van de plaatselijke overheid, zullen, behoudens eene regeling in tegengestelden zin tus-
1902/03. IX.

ziene Conventie achterwege blijven. Het geheel toch wordt er min of meer door verzwakt.

De tijd snelt als een bergstroom voort, Mijnheer de Voorzitter, ik moet daarom enkele punten, tot mijn leedwezen, laten rusten. Het evacueeren van zieken en gewonden van het slagveld en het doorlaten van ambulance-transporten uit belegerde plaatsen, waarover nog wel wat te zeggen zou zijn, ga ik daarom stilzwijgend voorbij. En zoo meer. -- Alleen nog een paar woorden over dat afleggen van eeden, beloften of verklaringen door meer of min herstelde zieke of gewonde krijgslieden, om hun vaderland gedurende den oorlog niet meer te dienen en daardoor vergunning tot terugkeer te krijgen.

Het denkbeeld is aangegeven, de desbetreffende bepaling in de Conventie te handhaven en daardoor het lot van in 's vijands handen gevallen zieken en gewonden van gunstiger conditie te maken dan dat van gewone krijgsgevangenen.

Van harte hoop ik, dat aan eene dergelijke aansporing tot trouwbreuk niet langer voedsel zal worden gegeven en van zoodanige bepaling in de herziene Conventie geene sprake meer zal zijn. Mij toch, en o, zeker! mij niet allcen, is het eene heilige overtuiging, dat een officier, een soldaat nooit, ja nooit, het recht verkrijgt, zijn eed van trouw aan Koningin en Vaderland, aan zijn Vaandel te schenden om zich daardoor los te koopen uit 's vijands hand.

Het schaamrood moet zijne kaken bedekken bij de gedachte alleen, dat hij wellicht den doodstrijd van zijn Vaderland zal moeten aanzien onder den vloek van eene misdadige belofte.

Ik voor mij zou liever alle Conventies prijsgeven, dan aan zulk eene belofte ook maar de minste waarde toe te kennen. De geschiedenis des oorlogs van 1870 toont trouwens aan hoe

---

schen den neutralen Staat en de oorlogvoerende Staten, door den neutralen Staat worden bewaakt op zoodanige wijze, dat zij niet op nieuw kunnen deelnemen aan de krijgsverrichtingen.

De hospitaal- en onderhoudskosten komen ten laste van den Staat, tot welken de schipbreukelingen, gewonden en zieken behooren.

er toen met zulke eeden en beloften soms schaamteloos is gespeeld.

Als eene bijdrage tot de soms ruime opvattingen omtrent het, laat ik zeggen, aanpassingsvermogen der Roode Kruisconventie, eene kleine bijzonderheid uit den jongsten tijd.

Gedurende den Zuid-Afrikaanschen oorlog werd in November 1900 op de meest officieele wijze bij den voorzitter van het Hoofdcmité van het Roode Kruis geïntroduceerd de Reverend F. LAURENCE, secretaris-penningmeester van eene Engelsche Vereeniging tot dierenbescherming.

Het doel van het bezoek gold de medewerking van onze Vereeniging tot het opnemen van bepalingen in de Conventie, ter bescherming van op het slagveld gevallen paarden. De voorzitter oordeelde echter de tijden nog niet rijp om te mogen rekenen op eene aanvulling of uitbreiding van de Geneefsche Conventie in dien zin en merkte den heer LAURENCE voorts op, dat de Vereeniging, welker zendeling hij was, zich naar 's voorzitters oordeel, in de eerste plaats behoorde te richten tot de Roode Kruis instelling van zijn eigen land, welke instelling dan het vraagstuk der paardenbescherming allereerst zou kunnen onderwerpen aan de kennisneming en, zoo noodig, verdere behandeling van den Zwitserschen Bondsraad. De voorzitter achtte overigens de tijdsomstandigheden niet van dien aard om deze aangelegenheid bij het Hoofdcmité aan de orde te stellen.

H. M. de Koningin werd in een beknopt rapport de uitslag medegedeeld van het onderhoud met den heer F. LAURENCE.

Of bij de aanstaande herziening der Conventie in September van dit jaar ook de paardenbescherming op het slagveld een onderwerp van gedachtenwisseling zal uitmaken is, althans bij het Ned. Roode Kruis, nog niet bekend.

Mijne heeren, welke resultaten de aangekondigde herziening der Conventie van Genève ook moge opleveren; welke uiteenloopende meeningen of opvattingen over de détails de daarvoor weldra bijeen te roepen diplomatieke Conferentie ook moge ont-

wikkelen; het humane hoofdbeginsel om den, op het slagveld bezweken krijgsman te beschermen en, gevrijwaard tegen roof en oorlogsgeweld, hij te staan met deskundige hulp, heeft in het moderne volkenrecht voor altijd zijne plaats veroverd en zal blijven leven. Dat beginsel kan niet meer vergaan en als straks, bijeengeroepen door den Zwitserschen Bondsraad, de vertegenwoordigers van een 35-tal Staten te Genève zullen bijeen zijn, hoop ik, dat zij hunne vergaderzaal intredende, daar aan den wand bevestigd zullen vinden een exemplaar der Geneefsche Conventie van 22 Augustus 1864, met eene hartelijke welkomstgroot en met de aankondiging: *Mijne heeren, critiseer en analyseer naar hartelust; verbeter en vul aan of schrap wat jarenlange studie en practische oorlogservaring geleerd hebben noodig te zijn; maar wat ook de uitkomst moge zijn van Uwv ernstigen arbeid, mijne heeren, Ik, de Conventie tot bescherming op het slagveld van den gevallen soldaat . . . »J'y suis et j'y reste.»*

De VOORZITTER. Met het oog op den reeds ver gevorderden tijd, geloof ik, hoewel zeer tot mijn spijt, te moeten overgaan tot sluiting der vergadering, hoewel natuurlijk het woord nog aan den heer QUANJER zou zijn om te antwoorden op wat door de sprekers is gezegd, waarbij men zeker nog veel interessants zou hooren.

Ik zou echter den heer QUANJER wel in overweging willen geven om te doen wat bij onze Vereeniging meer in gebruik is, n.l. om hetgeen hij nog te zeggen zou hebben aan het te drukken verslag toe te voegen. 1)

Wanneer de heer QUANJER daartoe bereid is en de Vergadering vereenigt zich er mede, dan stel ik voor dienovereenkomstig te besluiten.

---

1) Van de door den Voorzitter gegeven vergunning om onuitgesproken beschouwingen aan het verslag dezer vergadering toe te voegen, heeft ook de gepens. Dir. Off. van Gez. der 1e kl. C. DE MOOY gebruik gemaakt. Zie Bijlage II en de daarbij behorende plaat achter bladz. 847.

De heer QUANJER verklaart zich daartoe gaarne bereid.

De VOORZITTER zegt verder: Ik geloof, dat wat men heden avond gehoord heeft en wat men nu nog heeft te wachten, de verwachting geenszins heeft beschaamd. In werkelijkheid zijn toch weder vele nieuwere bouwstoffen verzameld in de richting, waarin men werkzaam wil wezen.

Wij hebben gezien, dat de Conventie van Genève noodzakelijk herziening vordert en wij hebben vernomen hoeveel tekortkomingen er nog in de Conventie zijn, niet alleen wat betreft de positie der gewonde krijgsmakkers, maar ook het onvoldoende der waarborgen voor het materieel.

Te ontkennen is het dan ook niet, dat eene herziening der Conventie dringend noodig is.

Wanneer binnen eenigen tijd het verslag zal gedrukt en in handen van de ruim 2000 leden zijn, dan zal het bij ieder een streelend gevoel zijn, dat deze Vereeniging, wier doel is het verspreiden van heldere denkbeelden omtrent de krijgswetenschap, dit doel ook dienstbaar heeft gemaakt aan de belangen van het Roode Kruis.

Niet genoeg toch kan gewaardeerd worden het rusteloos streven van het Hoofdcomité van het Roode Kruis, waaraan zoovele belangen zijn toevertrouwd en wier zorgen en toewijding verre boven mijn lof verheven zijn.

Ik wensch dan ook de vertegenwoordigers van dat comité onzen dank te betuigen voor hunne tegenwoordigheid, en ik verzoek hen dien dank ook te willen overbrengen aan den Voorzitter van het hoofdcomité.

Ik dank verder de heeren ROMELJN en QUANJER en de overige heeren, die aan het debat hebben deelgenomen en die verder hier tegenwoordig zijn, voor hunne betoonde belangstelling. Ik beveel de belangen der Vereeniging in ieders belangstelling aan.

De heer Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN: Het zij mij vergund, mijnheer de Voorzitter, de tolk te zijn van het

Hoofdcmité van het Roode Kruis, om het bestuur dezer Vereeniging dank te betuigen voor de uitnoodiging tot bijwoning van deze belangrijke vergadering. Wij hebben daardoor het voorrecht gehad aanwezig te zijn in den kring van hooggeplaatste militairen en geneeskundigen, die de zaak, welke ons allen ter harte gaat, op zulk eene behartigingswaardige wijze behandeld hebben.

Het Hoofdcmité zal zeker met de gegeven wenken en de gehoorde besprekingen zooveel mogelijk rekening houden.

Ik vereenig mij gaarne met den wensch hier uitgesproken, dat de Conventie op vele punten moge worden gewijzigd.

Ik wensch de vergadering niet op te houden, doch wil nog gaarne dank betuigen aan de heeren ROMEYN en QUANJER voor de uitstekende wijze, waarop zij de zaak hebben behandeld, en aan de andere sprekers voor het licht, dat ook zij hebben willen ontsteken.

De vergadering wordt hierop gesloten.

BIJLAGE I.

Repliek van den Heer A. A. J. Quanjer.

Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats wil ik Dr. ROMELJN mijn dank brengen voor de vele belangwekkende mededeelingen en toelichtingen, die hij aan zijn opstel heeft willen toevoegen.

Voorts zij mij nog een kort woord veroorloofd tot nadere verdediging van mijne meening omtrent enkele zaken, in mijne inleiding besproken.

Tegenover Dr. ROMELJN's bezwaren tegen mijn beweren, dat er grond bestaat om het materieel der Vrijwillige Ziekenverpleging als particulier eigendom en dientengevolge als »neutraal" te beschouwen, bezwaren, gesteund door eene aanhaling uit GILLOT's proeve van eene Conventie-herziening, meen ik niet beter te kunnen doen dan uit den tekst van diens voortreffelijk werk een citaat te vermelden, dat mij tot mijne bewering opgewekt heeft. Het luidt aldus: »Het is niet eene bijzondere gunst, die men aan deze Vereenigingen verleent, maar het is de toepassing van de erkende beginselen van het Oorlogsrecht. Inderdaad behoort het materieel van deze Vereenigingen niet aan den Staat, het is het bijzonder eigendom van de Vereenigingen. Nu is het gebruik bij de Europeesche natiën, om het bijzonder eigendom van den vijand te eerbiedigen. In het tegenwoordig geval doet men niet anders, dan dit beginsel toepassen. Het Reglement van den Haag heeft het gehuldigd door het materieel der Vrijwillige Ziekenverpleging niet op te nemen onder de zaken, die door het overwinnende leger in bezit genomen worden. Deze onschendbaarheid van het materieel der Vrijwillige Ziekenverpleging strekt zich uit over het geheele materieel, wat het ook zij. Men zegge niet, dat het de

krachten van den vijand versterkt en dus voor hem eene hulp is; dat bijgevolg deze hulp een factor is, dien de vijand moet trachten te vernietigen. Neen! De hulpverenigingen bemoeien zich niet met den strijd. Indien hun materieel ter beschikking van den Staat werd gesteld, geschiedde dit alleen met het doel om ongelukkigen te helpen, voor wie de hulpmiddelen van den Staat onvoldoende zouden zijn. Zij oefenen een werk van vaderlandsliefde en menschelijkheid uit."

Wat ik in mijne inleiding bedoelde, was niet, dat de nieuwe Conventie van Genève over dit onderwerp zwijgen zal, maar slechts, dat thans reeds geene rechteloosheid op dit punt bestaat.

Ik verkeerde in de vaste meening, dat Dr. ROMEIJN bij zijn betoog, dat de Roode Kruisvereniging in geene enkele internationale diplomatieke overeenkomst wordt genoemd, in het algemeen de verenigingen tot vrijwillige hulpverleening bedoelde. Het is toch niet aannemelijk, dat de vereniging »Het Roode Kruis" als zoodanig in eene internationale overeenkomst zal vermeld worden; dat zou m. i. het doel voorbij streven. De Vredesconferentie heeft zich dan ook bepaald tot het noemen van »officieel erkende hulpverenigingen."

De beperking, door Dr. ROMEIJN gemaakt, door in deze alleen te spreken van gewonde krijgslieden *te velde*, was mijne aandacht ontgaan; de cursiveering op blz. 526 van zijn opstel moge verontschuldigen, dat ik den schrijver heb misverstaan.

Dat Dr. ROMEIJN mijne opvatting van het woord »*évacuations*" in artt. 6 en 7 van de Conventie van Genève zou deelen, mocht ik niet hopen; zij wijkt dan ook zeer van den gebruikelijken uitleg af. Ik zou, zonder in herhalingen te vallen, mijn standpunt in deze niet nader kunnen verdedigen en wil daarom slechts wijzen op het zwakke in het betoog van Dr. ROMEIJN, waar hij op *het overbodige* van het artikelgedeelte wijst, ingeval men mijne lezing zou aannemen. Hij onderstelt n.l. dat eene evacuatie van gewonden naar de tegenpartij steeds onder geleide van eigen personeel des overwinnaars zal ge-

schiedten. Mijns inziens is evenwel de vraag gewettigd of zulk een vervoer niet zou kunnen geschieden door burgerpersoneel (Vrijwillige Ziekenverpleging) of door in de macht des overwinnaars geraakt militair geneeskundig personeel. In deze gevallen zou eene verklaring van onschendbaarheid zeker niet overbodig zijn. Daarenboven, ook het woord »absolue" in artikel 6 der Conventie is volkomen te veel.

Bij groote overeenstemming omtrent de meeste hoofdzaken bestaat tusschen Dr. ROMEIJN en mij een principieel verschil omtrent den invloed, dien de besluiten der Haagsche Vredesconferentie moeten geacht worden te zullen uitoefenen op die der aanstaande Conferentie te Genève. Terwijl Dr. ROMEIJN dezen invloed tot de meest bescheiden afmetingen terugbrengt, ben ik daarentegen van oordeel dat men, voor een deel althans, de nieuwe Conventie zou kunnen construeeren uit bovengemelde besluiten en de daaraan toegevoegde rapporten, zoodat alleen daar, waar de eigenaardigheden van den oorlog te land bepaalde voorschriften noodig maken, deze door de Conferentie te Genève geheel nieuw zullen moeten worden vastgesteld. Gaarne wil ik echter de hoop uitspreken, dat de toekomst Dr. ROMEIJN in het gelijk en mij in het ongelijk zal stellen; immers daardoor krijgen de gewonden kans op vrijgeviger behandeling; men zal toch wel geen stap terug willen doen na de Haagsche besluiten! En dat de belangen der gewonden ons beiden heilig zijn, daarvoor is reeds het ambt borg, dat wij het voorrecht hebben te bekleeden.

BIJLAGE II.

Voorstel van den heer C. de Mooij tot vervanging der Roode Kruis- en andere vlaggen bij de ambulancen door op grooter afstanden waarneembare schijven. ¹⁾

Bij gelegenheid van de op den 2en April j.l. te Utrecht gehouden vergadering der Vereeniging tot beoefening van de krijgswetenschap, waar door Dr. D. ROMELIJN eene voordracht werd gehouden over »De toepassing van de conventie van Genève in den Z.-Afrikaanschen oorlog enz.», werd aan mij, die als lid van het Hoofddcomité van het Roode Kruis, met nog meer andere leden verzocht was, die vergadering bij te wonen, gelegenheid gegeven gedurende de pauze de verschillende met de voorgaande omstandigheden in betrekking staande voorwerpen te demonstreeren.

In verband met de op blz. 557 van het »Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap 1902—1903», door Dr. ROMELIJN aangehaalde tallooze beschuldigingen, dat men de neutraliteit van elkanders hospitalen en verbandplaatsen in den oorlog in Z.-Afrika had geschonden, terwijl in den regel het niet kunnen onderscheiden van het Roode Kruissteeken daarvan de oorzaak was geweest, had ik, op de ware grootte, mijne zeer lichte (0,25 KG.) van beschilderd linnen en rottan gemaakte hoepelvormige schijven voor tenten, vaar- en voertuigen, en de van *blik* en *plaatijzer* vervaardigde, alleen voor de wagens van spoortreinen, bestemde platen tentoongesteld. Ook had ik op 1/10 van de ware grootte een spoortreinwagen vervaardigd, waarin niet alleen de op brancards

---

¹⁾ Met eene plaat.

liggende lijders, volgens mijn thans aangenomen stelsel, worden vervoerd, maar er was boven op den voor- en achterkant der wagen eene R.-Kruisplaat in het front en eene parallel aan de wagen (zie Fig. 10 en 11) bevestigd, zoodat reeds op zeer groote afstanden onder de meeste omstandigheden die R.-Kruistekens met het gewapende oog te zien zullen zijn.

Ook heb ik met platen aangetoond, hoe men misschien in de gelegenheid zal zijn om die zeer lichte hoepelvormige R.-Kruisschijven (Fig. 7) onder aan de aan beide vlakten van R.-Kruistekens voorziene gewone of Amerikaansche vliegers (Fig. 10 B -C) op te hangen, die dan hoog boven de veldhospitalen met het gewapend oog op b. v. 2 à 3 KM. afstand zouden gezien kunnen worden.

Is er geen wind, dan zou ik van een *kleinen* ballon captif (A), waarop 4 R.-Kruistekens geschilderd zijn, gebruik willen maken, waaronder ook hoepelvormige R.-Kruisschijven kunnen bevestigd worden. Deze ballon, die gevuld kan worden met in een stalen cylinder medegenomen *waterstofgas*, wordt dan op drie plaatsen met dunne koorden aan den grond vastgemaakt. Maakt men dien zoo groot, dat zij eene roode lantaarn zou kunnen dragen, dan zou men daarmee ook 's nachts op groote afstanden de plaats van het veldhospitaal kunnen aangeven. Ook zou men daaronder eene electriche of acetyleen-lamp met reflector kunnen ophangen, die misschien dienst zou kunnen doen om achtereenvolgens bij gedeelten het slagveld te verlichten, gewonden op te sporen, dooden te begraven en de veldhyena's te verdrijven.

Het zij mij thans vergund, om mijne denkbeelden hieronder te ontvouwen.

Ten einde te voorkomen, dat de ambulancewagens, ziekenkarren, raderbaren en de overige bij den geneeskundigen dienst en de R.-Kruisverenigingen behorende voer- en vaartuigen, tenten, barakken, hospitalen en spoortreinen, uit vergissing, zooals dat zoo dikwijls in den oorlog in Z.-Afrika heeft plaats gehad, zouden kunnen worden beschoten, heb ik, bij gelegen-

heid cener op den 27sten Januari 1903 gehouden vergadering van het Hoofdcmité der Ned. Vereeniging het Roode Kruis, het voorstel gedaan op andere dan de gebruikelijke wijze, de bestemming van de bedoelde voer- en vaartuigen enz. reeds op zeer groote afstanden en onder de meeste omstandigheden kenbaar te maken, en wel om de volgende redenen.

De Roode Kruistekens (*d.* Fig. 2—3 en 8), geschilderd op de zijvlakten der voertuigen, staan te laag en zijn slechts van ter zijde waarneembaar, omdat vooraan, waar de koetsier en een paar patiënten zitten, en achter, waar de deuren (*c. b.* Fig. 2) soms moeten open blijven staan, de Roode Kruistekens niet zullen zichtbaar zijn.

Bij windstilte zijn de (Fig. 1) slap neerhangende, even als de door regen en sneeuw nat geworden of aan den vlaggenstok vastgevroren vlaggen niet te onderscheiden, terwijl, zoo de wind in de richting der lengte-as van het voertuig waait, die onderscheiding slechts van ter zijde mogelijk zal zijn. Bij zulk eene windrichting evenwel zullen de golvende plooiën der dikwijls grillig bewogen vlaggen eene herkenning zelfs van ter zijde vaak beletten of althans in hooge mate bemoeilijken, en op wagens van spoortreinen (Fig. 8—9) zijn de vlaggen van doek of stramien onbruikbaar, omdat zij dadelijk door den winddruk scheuren of door den rook en de stof zwart gekleurd worden. Hoe grooter de vlag, des te minder zal zij onderscheiden kunnen worden.

Deze reeds zoo lang bestaande bezwaren brengen niet alleen onnoodig het leven der lijdens en van het geheele ambulancepersoneel in groot gevaar, maar kunnen zelfs aanleiding geven tot onrechtvaardig uitgebrachte beschuldigingen wegens het vuren op ambulancen.

In verband met het voorgaande, heb ik getracht zooveel mogelijk mede te werken tot het voorkomen van de nadeelige gevolgen, welke uit die bezwaren zouden kunnen voortspruiten.

Zoekende naar eene goede oplossing van dat vraagstuk, viel mijn oog op de wijze hoe omnibussen en tramway's van boven voorzien zijn, niet van *linnen vlaggetjes*, maar van in 't front

staande *beschilderde blikken schijven*, waarop reeds op afstand gelezen kan worden, welke richting de wagen moet aannemen, waarna ik op het denkbeeld kwam, de zoo bewegelijke vlaggen van doek of stramien, welke herkenning geheel van den wind afhankelijk is, nu op zeer eenvoudige en goedkoop toe te passen wijze te vervangen door onder alle omstandigheden in het front te plaatsen, beschilderde schijven of platen van linnen of zeer licht blik, gespannen over hoepels van *ijzerdraad*, *aluminium* of *rottan* (Fig. 5-6-7). Deze hoog op de wagens uitstekende schijven (*a-f* Fig. 2-3-8 en 9) kunnen dan op grooter afstanden onderscheiden worden en 's nachts door eene roode lantaarn of eene met roode kruizen voorziene lantaarn (Fig. 12) worden vervangen.

Ook bieden zij het voordeel aan, dat de herkenningsteekens duurzamer, gemakkelijker te reinigen en goedkooper zijn dan vlaggen van doek of stramien, die door den sterken wind scheuren, nat en vuil worden, terwijl zij misschien ook — doch dat laat ik geheel ter beoordeeling aan deskundigen over — kunnen worden gebruikt bij het seinen wisselen tusschen schepen en posten (Fig. 4) enz., waarbij evenzeer de wind hoogst belemmerend kan optreden.

Volgens Fig. 4 zouden de blikken- en met mousquetons aan elkander verbonden seinschijven met een willekeurig front aan katrollen kunnen worden geheschen. De halteborden voor de tramway's zijn op dezelfde wijze in 't front opgehangen.

Bezitten eenmaal de ambulance- en andere wagens aan de lange zijde Roode Kruistekens (*d* Fig. 2-3 en 8) dan heeft men maar eene plaat (*a*) en eene nationaliteitsplaat (*f*) noodig. Zijn op de zijvlakten geene Roode Kruistekens geschilderd (Fig. 9) dan zal men eene Roode Kruisplaat (*a*) in het front en de tweede op den achterkant der wagen parallel (*b*) daaraan moeten bevestigen.

Om de tenten van de ambulances (Fig. 10 en 11) en veldhospitelen op groote afstanden bv. 2 à 3 KM. achter de gevechtlinie door de vijandelijke Artillerie te laten herkennen, zal men trachten aan den top van den vlaggenstok (*l. l.* Fig. 10) eene groote Roode Kruisplaat (*v*) in het *front* en aan den stok

van het andere einde der tent eene plaat (*i*) *parallel* aan de, van twee Roode Kruistekens (*a*) voorziene tent te bevestigen. Evenzoo zou men zulk eene plaat op mijne portatieve pyramidentent (Fig. 11) kunnen vastmaken.

Moeten deze tenten nog op grootere afstanden gezien worden, dan zou men, daar het meestal waait, gebruik kunnen maken van een aan beide zijden van roode kruizen voorzienen gewonen vlieger (*C*) waaronder een Roode Kruisschijf of hoepel (*a* Fig. 7) kan worden opgehaugen. Ook zou op de zelfde wijze een Amerikaansche vlieger (*B*) daarvoor gebruikt kunnen worden.

Waait het niet, dan make men gebruik van een kleinen ballon captif (*A*) waarop 4 Roode Kruistekens zijn geschilderd 1). In den nacht zou men misschien daaronder eene roode lantaarn (*a*) of (Fig. 12) eene lantaarn met 4 roode kruizen kunnen ophangen, om op grooten afstand de plaats van de veldhospitelen te kunnen aangeven.

De ronde hoepelvormige schijf (Fig. 7) van rottan en beschilderd linnen, is 5 dM. hoog en breed en weegt $\pm 0,3$ KG. De grootere voor tenten en vliegers bestemde van 1 M. diameter weegt $\pm 0,60$ KG.

Eene dergelijke, maar van een steel voorziene schijf (Fig. 5) gebruikt men op de ziekenwagens, ziekenkarren en raderbaren; ook op de vaartuigen kunnen zij aan den mast bevestigd worden. De van *blik* en *ijzerdraad* gemaakte schijf, of die van *plaatijzer* weegt ± 2 à 4 KG.; zij is bestemd om op de al of niet van Roode Kruistekens voorziene wagens van spoorreinen te worden bevestigd. (*a—b*. Fig. 8 en 9).

Den dag na het sluiten der hoogst interessante vergadering op 2 April, werd mij er op gewezen, dat WATSON CHEYNE in de "British Medical Review" het zelfde denkbeeld had be-

---

1) Men zou die Roode Kruisplaat ook in den top van een hoogen boom in 't front kunnen vastmaken.

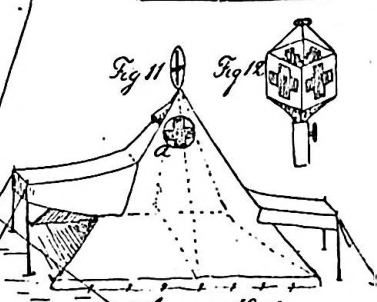
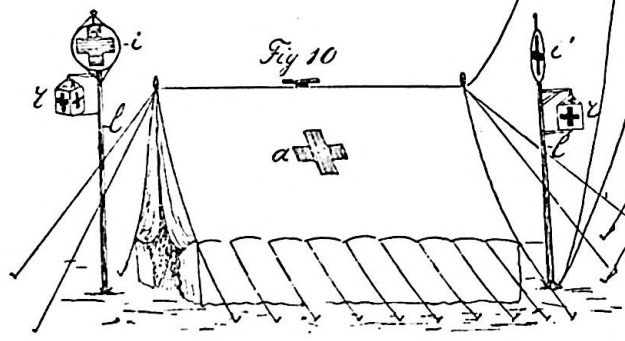
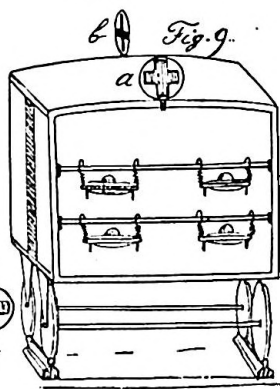
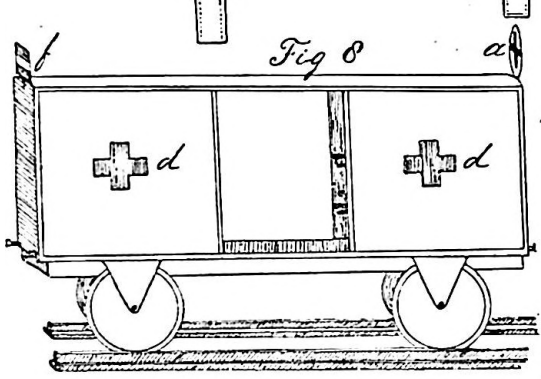
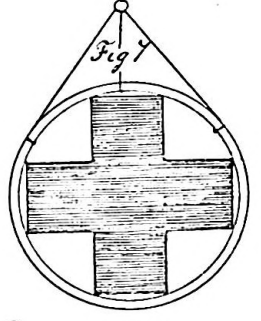
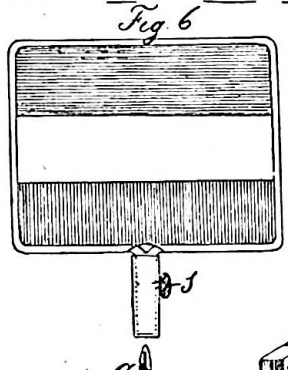
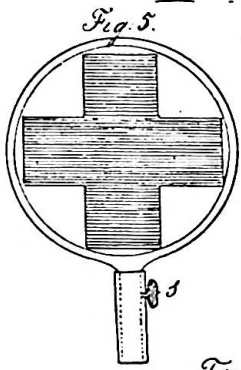
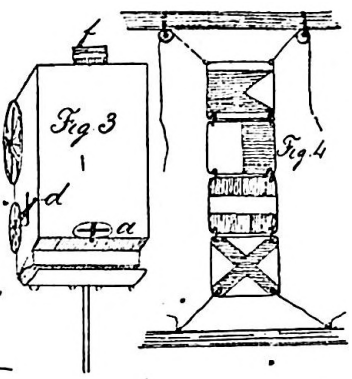
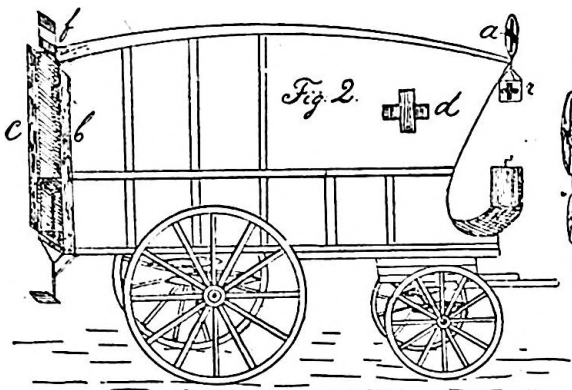
kend gemaakt, n.l. om de Roode Kruisvlaggen te vervangen door op in een metalen rand gespannen stramien, zoo groot mogelijk aangebracht Roode Kruisteeken.

Daar evenwel de van linnen, doek of stramien gemaakte schijven op wagens van spoortreinen spoedig scheuren, vuil of zwart worden, geloof ik dat van *blik* of *plaatijzer* vervaardigde, gemakkelijk met eene spons te reinigen platen beter kunnen voldoen. Bovendien zijn de schijven van stramien over metalen randen gespannen, te zwaar om onder vliegers of ballons te worden opgehangen, waaraan alleen mijne van rottan en linnen, 0,3 KG. wegende, hoepelvormige schijven zullen kunnen voldoen.

's-Gravenhage, 3 April 1903.

C. DE MOOIJ.

(Zie ommezijde.)

Stage 19¹⁰03
Cde Mooy
pinxit.